

**NATUURTOETS FLORA- EN FAUNAWET
t.b.v.
bouwproject De Liede
te Zwanenburg**

Definitieve eindrapportage

Moordrecht, 8 april 2011

in opdracht van
Cleton & Com

Natuurinventarisatie t.b.v.
sloop, kap, bouwrijp maken en realisatie nieuwbouw
locatie De Liede, Zwanenburg

onderzoeksterrein gelegen binnen
kilometerhok 108/ 487-488

foto voorpagina: overzicht plangebied

Voor gewaarmerkte rapportage,
contact opnemen met GroenTeam

onderzoek en rapportage onder verantwoordelijkheid van:
drs. John Mulder, veldonderzoek
ing. Jan Oosterbaan, eindrapportage

1 INLEIDING	
1.1 Situering en ingreep	1
1.2 Natuurtoets als instrument	1
1.3 Te verrichten onderzoek	4
2 BEOORDELING PLANGEBIED	
2.1 Algemene ecologische context	6
2.2 Indicatie mogelijke consequenties voor de uitvoering	8
3 LITERATUURONDERZOEK	
3.1 Vaatplanten, mossen en overige begroeiing	10
3.2 Zoogdieren	10
3.3 Broedvogels	12
3.4 Reptielen en amfibieën	12
3.5 Vissen	13
3.6 Insecten en overige ongewervelde soorten	13
3.7 Context natuurbeleid	14
4 NADERE VELDINVENTARISATIE	
4.1 Conclusies uit de voorstudie	15
4.2 Bevindingen veldinventarisatie	16
5 TOETSING AAN REGELGEVING	
5.1 Conclusies uit literatuur- en veldonderzoek	19
5.2 Te verwachten natuurschade van het project	20
5.3 Toetsing natuurschade: consequenties van bevindingen	21
5.4 Advies mitigerende en compenserende maatregelen	22
6 CONCLUSIES VOOR DE UITVOERING	25
BIJLAGE 1 – RELEVANTE ASPECTEN VAN DE REGELGEVING	26
BIJLAGE 2 - METHODEN VOOR VELDINVENTARISATIE	35
BIJLAGE 3 - BOUWPLAN BEDRIJVENTERREIN	39
GERAADPLEEGDE LITERATUUR	40
GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN	43

1 INLEIDING

1.1 Situering en ingreep

Projectlocatie

De onderzoekslocatie ligt buiten de bebouwde kom, tussen het bestaande bedrijven-terrein De Liede en het knooppunt Rottepolderplein (figuur 1 en figuur 2 blz.6). Het betreft een voormalig gronddepot en een daarop aansluitende locatie aan de Ringvaart, langs de Zwanenburgerdijk..

Figuur 1, situering projectlocatie

Voorgenomen ingreep

De locatie wordt bestemd als bedrijventerrein (zie Bijlage 2) met een loswal aan de Ringvaart. Daarmee vormt het een uitbreiding van het reeds bestaande, aangrenzende bedrijventerrein De Liede.

1.2 Natuurtoets als instrument

Wetgeving en doel Natuurtoets

De Flora- en faunawet biedt bescherming aan planten en dieren, onder meer tegen zogeheten 'natuurschade' (zie verder blz.20): daarmee wordt bedoeld op negatieve effecten met betrekking tot bepaalde categorieën dieren en planten.

Deze bescherming betreft diverse regelingen waaronder ook de Europese Vogelrichtlijn (zie REG 1979) en de Habitatrichtlijn (zie REG 1992/1997).

Binnen het beschermingskader van de Ff-wet wordt onderscheid gemaakt tussen een aantal 'wettelijke belangen' en verschillende soortcategorieën (tabellen 1 t/m 3 AMvB; zie LNV 2005).

Met betrekking tot die tabellen geldt voor de soorten van tabel 1 AMvB een algemene landelijke vrijstelling en is uitsluitend de wettelijke zorgplicht van kracht (art.2 Ff-wet, zie ook volgende bladzijde).

Juridisch zwaarder beschermde soorten

Van de soortcategorieën vormen de soorten van 'tabel 2 en 3 AMvB' de juridisch zwaarder beschermde soorten:

- m.b.t. tabel 3 wordt weer onderscheid gemaakt tussen 'Bijlage 1-soorten' en soorten uit 'Bijlage IV van de Habitatrichtlijn' (DLG 2006);
- m.b.t. broedvogels wordt onderscheid gemaakt in categorieën 1 t/m 4 (vogels met vaste broedplaatsen en jaarrond beschermde nesten), categorie 5 (vergelijkbaar met 1 t/m 4 doch minder stringente bescherming) en algemene broedvogels (DR 2009).

Voor de zwaarst beschermde groepen daarvan, te weten soorten uit *Bijlage IV van de Habitatrichtlijn* en *broedvogels categorie 1 t/m 4*, gelden ook verschillende wettelijke belangen waaronder ál of géén ontheffing kan worden verkregen (zie verder Bijlage 1/ blz.30).

Wettelijke belangen

- 1) Voor nesten van vogels uit de categorieën 1 t/m 4 kan slechts een ontheffing worden verkregen in het kader van uitsluitend de volgende wettelijke belangen:
 - Bescherming van flora en fauna (b): *de letter verwijst naar de corresponderende letter bij art. 2 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten*);
 - Veiligheid van het luchtverkeer (c);
 - Volksgezondheid of openbare veiligheid (d).
- 2) Voor soorten van Bijlage IV uit de Habitatrichtlijn kan slechts ontheffing worden verkregen in het kader van uitsluitend de volgende wettelijke belangen:
 - Bescherming van flora en fauna (b);
 - Volksgezondheid of Openbare veiligheid (d);
 - Dwingende reden van groot openbaar belang (e).

De thans voorgenomen ingreep valt in beginsel onder het wettelijk belang 'Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting': daarmee is het níét mogelijk ontheffing te verkrijgen voor de hierboven genoemde twee groepen juridisch zwaarst beschermde soorten (zoals bijvoorbeeld vleermuizen). Bij aanwezigheid van dergelijke soorten moet worden aangetoond dat met de ingreep '*op geen enkel moment geen enkele verstoring*' zal plaatsvinden. Daartoe is ook een toetsingsprocedure gewenst, welke overeenkomt met een procedure voor 'aanvraag van ontheffing' (DR 2009).

Indien soorten uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn of vogelnesten uit de categorieën 1 t/m 4 in het projectgebied in het geding blijken kan worden overwogen of er een ander wettelijk belang van toepassing kan zijn, bijvoorbeeld een '*dwingende reden van groot openbaar belang*' (zie verder Bijlage 1/ blz.29) waarbij wél de mogelijkheid tot het verkrijgen van een ontheffing open staat waarmee de verstorende/ bedreigende ingreep met toepassing van mitigerende en/of compenserende maatregelen, alsnog middels een ontheffing kan worden uitgevoerd.

Voor de overige soorten uit tabel 3 AMvB en uit tabel 2 AMvB kan onder regiem van dit belang wél een ontheffing worden verkregen, *doch onder voorwaarden*.

Voor soorten uit tabel 1 AMvB geldt een algemene vrijstelling: deze behoeven géén ontheffing onder voorwaarde dat de algemene zorgplicht in acht wordt genomen (Ff-wet artikel 2).

Broedvogels

Voor deze groep geldt een uitzonderingsregel: *broedende* vogels mogen *onder géén enkele conditie* worden verstoord (DR 2009; zie ook Vogelbescherming 2004): er wordt regulier ook géén ontheffing voor verleend (zie ook Bijlage 1/ blz.30).

Voor broedende vogels moeten tijdens het broeden beschermingsvoorwaarden in acht worden genomen door eventuele fysieke, verstorende werkzaamheden in beginsel buiten het broedseizoen uit te voeren, dan wel zodanig mitigerende maatregelen te nemen dat verstoring wordt voorkomen (zie mitigerende maatregelen § 5.4).

De nesten van soorten van categorieën 1 t/m 4 zijn het jaar rond beschermd en vergen *te allen tijde, dus jaarrond*, bij potentiële verstoring aanvraag van een ontheffing. Deze ontheffing kan alleen worden verkregen onder het regiem van genoemde belangen (zie vorige bladzijde) en onder strikt te stellen voorwaarden.

Voor de soorten uit categorie 5 is ontheffing slechts vereist onder uitzonderlijke omstandigheden (DR 2009).

Wettelijke zorgplicht

Naast de specifieke regelgeving met betrekking tot de soorten van tabellen 2 en 3 AMvB, bestaat de algemene zorgplicht ten aanzien van *alle* (planten en) dieren, dus naast de soorten van tabellen 2 en 3 ook voor de soorten van tabel 1 en alle onbeschermde soorten (art. 2 Ff-wet, zie ook Bijlage 1/ blz.27-28).

Op grond hiervan dient men, ongeacht vrijstelling of ontheffing, zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te voorkomen.

Wettelijke onderzoeksverplichting

Met betrekking tot een ingreep gebiedt de Ff-wet om de aanwezige planten- en diersoorten te onderzoeken, de vanwege de ingreep te verwachten natuurschade aan soorten te beoordelen en dit te toetsen aan de wetsregels.

Deze 'Natuurtoets' vormt de aantoonbare bewijslast op naleving van de Ff-wet, waarvan het bevoegde gezag bij de Minister van EL&I berust. Hiermee wordt aangetoond en onderbouwd met welke (juridisch zwaarder) beschermde soorten rekening moet worden gehouden en welke wellicht kunnen worden *uitgesloten* omdat ze er niet worden verwacht dan wel omdat de ingreep geen natuurschade aan die soorten met zich meebrengt.

In dat kader is deze Natuurtoets primair gericht op de juridisch zwaarder beschermde soorten uit de wetgeving (tabellen 2 en 3 AMvB, zie vorige bladzijde) vanwege de eventuele noodzaak tot aanvraag van ontheffing.

Ingreep en natuurschade

De voorgenomen ingreep gaat ten koste van een deel van de op het terrein aanwezige flora en fauna, nader te omschrijven als 'natuurschade'.

Onder natuurschade zoals bedoeld onder art. 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet wordt begrepen de schade welke door werkzaamheden aan ter plaatse voorkomende (indivi-

duen van) beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan, wordt toegebracht (zie Bijlage 1/ blz.26-27).

Dit kan plaatsvinden door ingrepen als, in de onderhavige situatie, het verwijderen van begroeiing, opschoon-, graaf-, ophoog- en bouwwerkzaamheden. Wat daarbij als 'natuurschade' wordt beoordeeld is verschillend met betrekking tot het gedrag en de leefwijze van de verschillende soorten (zie DLG 2006).

Daarbij staat de vraag centraal of er van de voorgenomen ingreep een '*wezenlijke invloed*' van de activiteit of werkzaamheid op een populatie is te verwachten (zie ook LNV 2005; DLG 2006). Dit betreft met name populaties van zeldzame soorten zoals zijn opgenomen in de tabellen 2 en 3 AMvB (juridisch zwaarder beschermde soorten).

Verstoring of bedreiging van individuele planten of dieren

- * In het kader van het strikte regiem van de juridisch zwaarder beschermde soorten dient ook strikt te worden voorkómen dat individuen van betreffende soorten worden bedreigd (zie LNV 2005 en DR 2009).
- * In het kader van de zorgplicht ligt dat iets minder strikt: men dient bij uitvoering van ingrepen zodanige maatregelen nemen dat verstoring of bedreiging van individuele dieren 'zo veel als redelijk verwacht mag worden', wordt voorkomen (zie LNV 2005).

1.3 Te verrichten onderzoek

Onderzoeksplan

1. Als eerste vindt beoordeling plaats van de ecologische betekenis en de biotoop, de terreinkenmerken en de daarmee samenhangende habitat door middel van een algemene veldverkenning. Deze beoordeling is gericht op de natuurwaarden van het primaire onderzoeksgebied en de directe omgeving daarvan, met betrekking tot de potentieel te verwachten, juridisch zwaarder beschermde soorten flora en fauna.
2. Vervolgens wordt de beoordeling getoetst aan indicaties van Het Natuurloket, aan de verspreiding van soorten op basis van reeds bekende biogeografische informatie uit verspreidingsatlassen en overige literatuur, en aan andere beschikbare onderzoeken. Die informatie is veelal zeer incompleet.
3. Op grond van het voorgaande wordt bepaald voor welke soortgroepen nadere veldinventarisaties gewenst zijn: deze moeten in het daartoe meest effectieve deel van het seizoen worden verricht.
Het onderzoeksseizoen is per soortgroep verschillend en wordt voorgeschreven in de inventarisatiehandleidingen van de diverse PGO's (o.m. Bergers 1997, Boesveld 2009, Van Dijk 2004; Groenveld 2001, Spikmans 2008) dan wel in inventarisatieprotocollen van het GAN (2009).
4. De met literatuuronderzoek, veldverkenning en veldinventarisatie(s) te verzamelen en te toetsen informatie wordt aangewend om inzichtelijk te maken:
 - welke beschermde planten en dieren er in het onderzoeksgebied voorkomen of er met grote waarschijnlijkheid kunnen worden verwacht;
 - welke juridisch zwaarder beschermde soorten er effect van de werkzaamheden kunnen ondervinden en welke procedurele consequenties dat heeft;

- met welke (mitigerende, preventieve en/of compenserende) maatregelen de natuurschade in de vorm van directe effecten kan worden voorkómen.

In beginsel wordt in het onderzoek (en in de rapportage) aandacht geschonken aan *alle* mogelijke soortgroepen van (beschermden) organismen. Voor sommige soortgroepen is dat niet méér dan slechts het aangeven waarom daarvan géén beschermde soorten op de locatie worden verwacht, dan wel waarom sommige soorten niet worden bedreigd of verstoord. Hiermee wordt aangetoond en onderbouwd met welke beschermde soorten rekening moet worden gehouden en welke wellicht kunnen worden *uitgesloten*.

Opzet van de rapportage

In de rapportage wordt in principe de volgorde van onderzoeks- en onderbouwingsstappen gevolgd. Waar het voor de betreffende onderbouwingsstap nodig is om informatieve kaders aan te geven, is dat zeer beknopt gedaan waarna voor verdere uiteenzetting wordt verwezen naar de Bijlagen.

In hoofdstuk 1 zijn de uitgangssituatie, het voornemen, de aanpak van het onderzoek en de opzet van de rapportage aangegeven.

Hoofdstuk 2 beschrijft de bevindingen van de eerste inventarisatiestap, een verkenning van het onderzoeksgebied. Er wordt ingegaan op de ecologische context, op de terreinkenmerken en op een nadere beoordeling van de aanwezige biotoop en lokale habitat.

In hoofdstuk 3 is het literatuuronderzoek opgenomen. Samen met de biotoop- en habitatbeoordeling vormt dat de basis voor het beoordelen van noodzakelijk aanvullende veldinventarisaties.

In hoofdstuk 4 wordt, naar aanleiding van de conclusies in de hoofdstukken 2 en 3, vastgesteld welke aanvullende veldinventarisaties nodig zijn om aan de wettelijke onderzoeksverplichting te voldoen en worden vervolgens de bevindingen van die inventarisaties beschreven. Daartoe zijn de inventarisatiemethoden nader aangegeven in Bijlage 1.

Hoofdstuk 5 vormt het toetsingshoofdstuk. In dit hoofdstuk worden relevante conclusies uit het natuuronderzoek, toetsingscriteria, te verwachten natuurschade en de wettelijke consequenties daarvan weergegeven.

Hoofdstuk 6 vormt een eindconclusie waarin puntsgewijs alle relevante onderzoeks- en toetsingsconclusies voor de uitvoering worden samengevat.

Tenslotte wordt de rapportage beëindigd met lijsten van geraadpleegde literatuur en van gebruikte termen en afkortingen.

2 BEOORDELING PLANGEBIED

2.1 Algemene ecologische context

Het projectgebied (zie rode kaders figuur 2) betreft grotendeels open terrein met verwaarloosd grasland (foto 1 volgende bladzijde), deels met Pitrus. Centraal gelegen een concentratie van bos (vooral jonge Els) met enkele oudere bomen (Schietwilg, Paardenkastanje), zie de **donkergroene pijl** in figuur 2 (zie eveneens foto 1). Daaronder zijn ook bomen met holtes (foto 3). Vanaf de noordelijke terreiningang naar dit bosje staat langs de toegangsweg een rij iepen, verder 'het iepenlaantje' genoemd (**oranje pijl** in figuur 2). Tussen de bomen liggen puinrestanten van een voormalig gebouwtje.

Het terrein zelf kenmerkt zich voorts door aanwezige grondhopen (foto 2), plekken met lage struwelen, met drijfzand en poeltjes (foto's 2/4) en omringende sloten (foto 5).

Aan de zuidwestzijde wordt het terrein tevens begrensd door een flinke boomsingel (welke buiten het werkgebied valt, **lichtgroene pijl** in figuur 2), terwijl het aan de oostzijde wordt begrensd door het zandlichaam van de A9 met een oprit naar de brug over de Ringvaart (foto 4).

Daarnaast omvat de planlocatie een klein gebiedsdeel aan het water van de Ringvaart, bestaande uit een grasberm en een verharde oever (zie figuur 2).

Figuur 2, planlocatie

De locatie kenmerkt zich door ruderele condities: een intensief gebruikt opslagterrein dat echter door braakligging deels semi-natuurlijke karakteristieken heeft gekregen. Het wordt omringd door andere, verschillende ruderele condities: zowel bedrijventerrein als open agrarisch gebied met zowel grasland als akkerbouw op kleigronden.

Foto 1, verruigd grasland met centraal gelegen bosje van bomen

Foto 2, grondhopen, drijfzand, poeltje

Foto 3, oude Els met holte

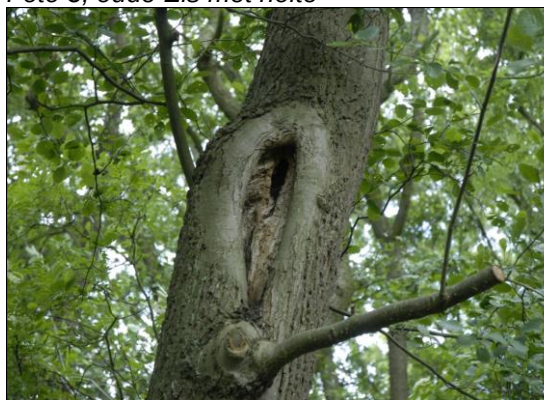

Foto 4, links zandlichaam A9, voorts poel/ drijfzand

Foto 5, links zandlichaam A9, voorts begrenzend bermsloot

Er zijn in de wijdere omtrek (buiten het gebied van de Haarlemmermeerpolder) meerdere locaties met flinke tot grote boomopstanden aanwezig, evenals moerassige omstandigheden (recreatie- en natuurterreinen) terwijl het gebied hemelsbreed op 2 km afstand ligt van Haarlem met zijn karakteristieken van het oude duinlandschap.

Deze situering brengt met zich mee dat er rondom structuren aanwezig zijn die verspreiding van allerlei organismen kansrijk maken en daarmee ook 'gebruik' van het te onderzoeken terrein door organismen waarvoor de terreincondities typische habitatkenmerken biedt. Daaronder bevinden zich onder meer soorten die met name in de aanwezige ruderale condities, goede aanknopingspunten vinden voor hun specifieke leefomgeving, zoals specifiek op dergelijke omstandigheden gerichte vaatplanten, broedvogels, grondgebonden zoogdieren, mogelijk vleermuizen, amfibieën en vissen. De condities lenen zich ook goed voor diverse juridisch zwaarder beschermde soorten van zowel tabel 2 als tabel 3 AMvB, waaronder zelfs een aantal van de juridisch 'zwaarst' beschermde soorten (zie blz.1-2): naast vleermuizen valt tevens te denken aan vogels uit de categorieën 2 en 4 en aan Rugstreeppad.

2.2 Indicatie mogelijke consequenties voor de uitvoering

Voor alle dieren geldt een wettelijke zorgplicht, dus óók voor onbeschermde soorten: er dient zoveel als mogelijk te worden voorkomen dat door uit te voeren werkzaamheden dieren worden verstoord of bedreigd, onder meer door aangepaste werkwijzen (zie ook § 1.2 en § 5.4 Mitigerende maatregelen).

Indien er kans is dat er tevens ontheffingsplichtige soorten planten en dieren van tabel 2 en/of 3 AMvB in het plangebied aanwezig zijn, vergt dat vooraf nadere verificatie door middel van veldinventarisatie en vervolgens beoordeling en toetsing of deze door de werkzaamheden kans op verstoring dan wel bedreiging lopen.

Bovendien kunnen voor soorten van tabel 2 en 3 AMvB de volgende consequenties in het geding zijn:

- * Voor deze soorten zullen aan de ingreep dan wel aan de uitvoering van fysieke werkzaamheden, specifieke eisen worden gesteld om naast bedreiging van individuele dieren ook *bedreiging* van de '*gunstige staat van instandhouding*' van de betreffende soort(en) te voorkomen.
- * Soorten die zijn vermeld in tabel 2 of 3 AMvB vergen in principe aanvraag van een ontheffing, dan wel 'toestemming' (afhankelijk van het geldende wettelijke belang). Voor soorten van tabel 2 AMvB geldt daartoe het uitvoeren van een 'lichte toets' en voor soorten van tabel 3 AMvB het uitvoeren van een 'uitgebreide toets' (zie Bijlage 1/ blz.30-31).

Voor twee groepen dieren wordt, indien sloop tot verstoring zou kunnen leiden, onder het regiem van het wettelijke belang '*Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting*' (zie blz.2 'wettelijke belangen') géén ontheffing verstrekt: er wordt slechts toestemming voor sloop gegeven indien deze soorten door de ingreep geheel niet worden verstoord.

Dit betreft in de onderhavige situatie onder meer:

- nesten van broedvogels categorie 1 t/m 4;
- soorten van tabel 3 AMvB die tevens zijn vermeld in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (vleermuizen, Rugstreeppad).

Deze groepen kunnen ten aanzien van de uitvoering van ingrepen onder het geldende wettelijke belang tot grote belemmeringen leiden.

Bij aanvraag van ontheffing wordt er van uitgegaan dat daarin reeds de gewenste mitigerende maatregelen worden aangegeven, welke vervolgens door de Dienst Landelijk Gebied worden getoets aan de gewenste ecologische beschermingsdoelen.

De ontheffingsaanvraag wordt ingediend bij de Dienst Regelingen die de aanvraag toetst aan een juiste toepassing van de regelgeving.

Tenslotte vergt uitvoering van werkzaamheden in de meeste gevallen afstemming op bepaalde delen van het seizoen welke met de werkzaamheden moeten worden ontzien (uitwerking wettelijke consequenties zie § 5.3 blz.21).

3 LITERATUURONDERZOEK

Het onderzoek dat in dit hoofdstuk per soortgroep wordt weergegeven omvat de toetsing van reeds bestaande inventarisatie- en verspreidingsgegevens aan de biotoop- en habitatbeoordeling en aan de te verrichten werkzaamheden.

De gegevens uit de daartoe beschikbare bronnen zijn meestal zeer beperkt, zodat nog aanvullende veldinventarisaties nodig zijn: dit wordt bepaald door de samenhang tussen beschikbare gegevens, de soort ingreep en de biotoop- en habitatbeoordeling van het onderzoeksgebied.

3.1 Vaatplanten, mossen en overige begroeiing

Beschikbare gegevens en groeiplaatsbeoordeling

Vaatplanten

Uit de databank van Het Natuurloket (2010) blijkt dat slechts één van de twee betreffende kilometerhokken op vaatplanten is onderzocht. Daar is een beschermde soort van tabel 2 AMvB aangetroffen en een soort van de Rode Lijst (LNV 2004).

De habitat van de werklocatie biedt wellicht mogelijke groeicondities voor beschermde soorten van tabel 2 (zie ook Kreutz 2000).

Mossen

Van de mossen zijn in Nederland slechts 5 soorten wettelijk beschermd. Deze komen echter deels *niet* (meer) in Nederland voor of zijn erg zeldzaam, en komen alle slechts onder zeer specifieke en vooral natuurlijke habitatcondities voor.

Deze soorten worden in deze regio *geheel niet* verwacht (zie ook Dort 2002).

Conclusie vegetatieve soorten

- * Er zijn van mossen op de locatie *géén* beschermde soorten of soorten van de Rode Lijst te verwachten: dit behoeft in het kader van de Ff-wet dan ook géén nadere veldinventarisatie.
- * Van vaatplanten vergt de locatie controle op aanwezigheid van juridisch zwaarder beschermde planten.

De op grond van de beschikbare gegevens te verwachten en aangetroffen beschermde soorten in het onderhavige plangebied zijn weergegeven in tabel 1 (blz.20).

3.2 Zoogdieren

Beschikbare gegevens en habitatbeoordeling

Uit de databank van Het Natuurloket (2010) blijkt dat van de betrokken kilometerhokken géén substantiële onderzoeksgegevens over zoogdieren beschikbaar zijn.

De habitat biedt habitatvoorwaarden voor verschillende soorten, zowel voor grondgebonden soorten als voor vleermuizen.

Verspreidingsgegevens bieden de volgende inzichten:

Grondgebonden zoogdieren

Gezien de verspreidingsgegevens (Broekhuizen 1992) in combinatie met de aanwezige habitat (zie § 2.1) zijn op de planlocatie meerdere beschermde soorten te verwachten. Dit betreft echter uitsluitend soorten van tabel 1 AMvB waarvoor een landelijke vrijstelling geldt.

Vleermuizen

Uit de verspreidingsatlas is in de regio binnen het uurhok waarvan het onderzoeksgebied deel uit maakt, het voorkomen van 7 soorten vleermuizen bekend: Water-vleermuis, Meervleermuis, Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Rosse vleermuis, Laatvlieger en Gewone grootoorvleermuis (Kapteyn 1995; Limpens 1997). Van de genoemde soorten maken Meervleermuis en Laatvlieger voor hun verblijfplaatsen uitsluitend gebruik van bebouwing, zodat deze beide voor de onderhavige locatie zonder te slopen bebouwing, kunnen worden uitgesloten. Ook Gewone dwergvleermuis maakt meestal gebruik van bebouwing, maar is ook wel eens in bomen aangetroffen, wat voor de andere genoemde soorten in meerdere mate het geval is (behalve Rosse vleermuis die uitsluitend bomen gebruikt).

Daarnaast maken veel van de genoemde soorten gebruik van landschapselementen als grondlichamen, waterstructuren, bosjes en boomstructuren als geleiding voor vaste verblijfplaatsen terwijl ze bij bomen danwel boven open terrein bovendien foerageren. Gezien de condities van de planlocatie kan in de aanwezige boomopstand mogelijk gebruik als onder meer zomer- of paarverblijf worden verwacht.

Alle vleermuizen zijn beschermd door de Habitatrichtlijn (REG 1992/1997; zie ook Janssen 2008; Provincie Noord-Holland 2002) dus ontheffingsplichtig en onder bepaalde condities zelfs strikt beschermd, evenals gebruiksfuncties van deze dieren. Naast verblijfplaatsen vallen ook vaste vliegroutes te allen tijde onder die bescherming terwijl dat voor foerageergebieden afhankelijk is van de plaatselijke omstandigheden. Indien op de onderzoekslocatie vleermuizen worden aangetroffen dan is bedreiging van (een) enkel(e) individu(en) dan wel van specifieke gebruiksfuncties voor die soorten mogelijk, wat maatregelen vergt om dit te voorkomen.

Conclusie zoogdieren

- * Op de onderzoekslocatie worden, gezien literatuurgegevens en habitatbeoordeling, geheel geen beschermde grondgebonden soorten verwacht: nadere veldinventarisatie is derhalve in het kader van de Ff-wet voor *grondgebonden* zoogdieren niet noodzakelijk.
- * Gezien het voorkomen van veel soorten (mede gebouwbewonende) vleermuizen in de regio is wél nadere veldinventarisatie noodzakelijk ten aanzien van vleermuizen in verschillende seizoensdelen (methode zie Bijlage 1 blz.26).

De op grond van de beschikbare gegevens te verwachten en aangetroffen beschermde soorten in het onderhavige plangebied zijn weergegeven in tabel 1 (blz.20).

3.3 Broedvogels

Beschikbare gegevens en habitatbeoordeling

In de databank van Het Natuurloket bleken van het betreffende kilometerhok géén gegevens over vogels beschikbaar te zijn.

Ongetwijfeld kunnen er op de werklocatie broedende vogels worden aangetroffen in bomen, op het maaiveld, in oevers of in sloten (Hustings 2002). Daaronder kunnen zich gezien de habitatcondities, ook soorten van de categorieën 2 of 4 bevinden (bijv. Roek, Ransuil, zie ook § 1.2 en Mebs 2000).

Conclusie broedvogels

- * De onderzoekslocatie kent omstandigheden waarvan ongetwijfeld broedvogels gebruik zullen maken, waaronder ook soorten met een jaarrond beschermd nest. Dit vergt nadere veldinventarisatie.
- * Voor de overige broedende vogels geldt dat indien de juiste voorzorgen in acht worden genomen (ontzien broedtijd of preventieve maatregelen, zie Vogelbescherming 2004), voor de hier te verwachten soorten in het kader van de Ff-wet géén aanvullende veldinventarisatie is vereist.

De op grond van de beschikbare gegevens te verwachten en aangetroffen beschermde soorten/ soortgroepen in het onderhavige plangebied zijn weergegeven in tabel 1 (blz.20).

3.4 Reptielen en amfibieën

Beschikbare gegevens en habitatbeoordeling

In de databank van Het Natuurloket bleken van het betreffende kilometerhok géén gegevens over reptielen en amfibieën beschikbaar te zijn.

Voor een soort als Ringslang, welke zich inmiddels tot hier zou hebben kunnen verspreiden, vormt de locatie met zijn omgeving géén geschikte habitat (zie ook Rheinhold 2005).

Wel biedt de habitat van de planlocatie geschikte condities voor amfibieën waaronder ook Rugstreeppad (zie hieronder bij Amfibieën).

Reptielen

Verspreidingsgegevens (Creemers 2009; RAVON 38/ 2010) geven aan dat binnen het betreffende uurhok níét eerder reptielen zijn aangetroffen.

Amfibieën

Verspreidingsgegevens (Creemers 2009; RAVON 38/ 2010) geven aan dat binnen het betreffende uurhok meerdere beschermde soorten zijn aangetroffen. Naast algemeen voorkomende soorten van tabel 1 AMvB betreft dat tevens Rugstreeppad als één van de juridisch strengst beschermde soorten.

Omdat de maaiveldcondities van de planlocatie tevens geschikt zijn om zich te kunnen ingraven (wat deze soort overdag en 's winters doet) en beschikt tevens over potentieel voortplantingswater (zie foto's 2, 4, 5 blz.7). Derhalve moet met eventueel voorkomen van deze soort rekening worden gehouden (Musters 1992; Rijsewijk 2006; Spitzen-van der Sluis 2009).

Conclusie reptielen en amfibieën

- * Reptielen kunnen op voorhand op de planlocatie worden uitgesloten, zodat daarvoor géén veldinventarisatie nodig is.
- * Op de onderzoekslocatie kan, gezien de literatuurgegevens en biotoop- en habitatbeoordeling, naast algemeen voorkomende amfibieën ook de Rugstreeppad als soort van tabel 3 en uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn worden verwacht: *dat vergt nadere veldinventarisatie.*

De op grond van de beschikbare gegevens te verwachten en aangetroffen beschermde soorten/ soortgroepen in het onderhavige plangebied zijn weergegeven in tabel 1 (blz.20).

3.5 Vissen

Beschikbare gegevens en habitatbeoordeling

In de databank van Het Natuurloket bleken van het betreffende kilometerhok géén gegevens over waterorganismen beschikbaar te zijn.

De waterhabitat op de planlocatie bestaat deels uit 's zomers droogvallende poelen (drijfzandachtig) en omringende ondiepe sloten waar weinig kans is op ontheffingsplichtige soorten.

Verspreidingsgegevens laten echter zien dat in het uurhok zowel Kleine modderkruiper als Bittervoorn voorkomen (Nie 1996; RAVON 38). De aanwezig waterhabitat biedt daarvoor echter niet veel aanknopingspunten (zie ook Emmerik 2006).

Conclusie vissen

De verspreidingsgegevens geven aanleiding om voor de zekerheid een controle op aanwezige vissoorten uit te voeren.

3.6 Insecten en overige ongewervelde soorten

Beschikbare gegevens en habitatbeoordeling

Bij ongewervelden moet men denken aan vlinders, libellen, sprinkhanen en 'overige ongewervelden' zoals mieren, kevers (land en water), kreeftachtigen, weekdieren e.d. Deze groepen kennen eveneens beschermde soorten terwijl voor sommige soorten ook een ontheffingsplicht geldt.

De databank van Het Natuurloket geeft aan dat van het betreffende kilometerhok van de betreffende soortgroepen géén gegevens beschikbaar zijn.

Verspreidingsgegevens geven aan dat hier géén beschermde insecten (meer) behoeven te worden verwacht: de habitat biedt daartoe ook geen geschikte condities (dagvlinders: Bos 2006; libellen: Dijkstra 2002; LNV 2001; sprinkhanen: Kleukers 2004).

Ook voor beschermde overige ongewervelde waterorganismen biedt de waterhabitat géén specifieke aanknopingspunten (Drost 1992; Gittenberger 2004; Cuppen 2005; Gmelig-Meyling 2008).

Daarmee kunnen soorten van tabel 1 t/m 3 AMvB uit deze soortgroepen op voorhand worden uitgesloten.

Conclusie ongewervelden

Op de onderzoekslocatie zijn gezien het habitatkarakter en de verspreidingsgegevens geheel geén ongewervelde soorten van tabel 2 of 3 AMvB en zelfs geheel geen *beschermde* soorten te verwachten zodat ook géén nadere veldinventarisatie nodig is.

3.7 Context natuurbeleid

Het plangebied betreft een voormalig opslagterrein in de Haarlemmermeerpolder. Daarvoor is geheel géén aspect van gebiedsbescherming van kracht (Natura 2000, Nb-wet, EHS), óók niet van ‘externe werking’ in het kader van de Natuurbeschermingswet.

4 NADERE VELDINVENTARISATIE

4.1 Conclusies uit de voorstudie

Conclusie terrein- en habitatbeoordeling

Hieruit blijkt dat er sprake is van ruderaale terreincondities met een door onbruik verkregen deels semi-natuurlijk karakter.

Die condities bieden potentieel een biotoop en habitat voor soorten die dergelijke omstandigheden (kunnen) benutten, waaronder ook enkele juridisch zwaarder beschermde soorten (tabel 2 of 3 AMvB).

Conclusies uit de literatuurstudie

Uit hoofdstuk 3 blijkt dat er van het plangebied met omgeving vrijwel géén inventarisatiegegevens beschikbaar zijn.

De habitat is zodanig dat er beschermde soorten kunnen worden verwacht van vaatplanten, grondgebonden zoogdieren, vleermuizen, broedvogels en amfibieën, waaronder juridisch zwaarder beschermde soorten.

Conclusies ten aanzien van gewenste veldinventarisaties

Voor veldinventarisatie moet in beginsel worden uitgegaan van:

- * soorten welke in het kader van de Ff-wet zijn vermeld op tabel 2 of 3 AMvB en volgens verspreidingsgegevens in deze regio kunnen worden verwacht, en
- * soorten die er tevens, gezien de lokale habitat op en rond de werklocatie, mogelijk leefomstandigheden kunnen vinden *en bovendien* door de voorgenomen werkzaamheden mogelijk kunnen worden verstoord of bedreigd.

Algemene broedvogels behoeven in dit kader géén nadere veldinventarisatie: deze zijn reeds gebonden aan strikte regelgeving in het kader van de Ff-wet (Gedragscode broedvogels, zie Vogelbescherming 2004).

Echter vogelsoorten met een jaarrond beschermd nest vergen gezien de habitatcondities wél nadere veldcontrole.

Van mossen, grondgebonden zoogdieren, reptielen, insecten en overige ongewervelde soorten zijn géén soorten van tabel 2 of 3 AMvB te verwachten.

Daarmee resteren als soorten waarvoor nadere veldinventarisatie gewenst is:

- controle op nesten van jaarrond beschermde vogels;
- controle op vaatplanten;
- inventarisatie van vleermuizen (meerdere soorten);
- inventarisatie van Rugstreeppad;
- controle op aanwezige waterorganismen.

Veldinventarisatie van deze soorten is nodig vanwege wettelijke verplichting.

Daarmee worden aan het bevoegde gezag de middelen geboden om met betrekking tot eventuele uitvoering van ingrepen, te beoordelen welke maatregelen nodig zijn om verstoring van bepaalde soorten te voorkomen, dan wel te compenseren en/of tot een aanvaardbaar minimum te beperken.

4.2 Bevindingen veldinventarisatie

Seizoen en uitvoering veldinventarisaties

Deze hebben plaatsgevonden in 2010, te weten in week 20, 24, 35 en 38.

- in de nachten van 22 op 23 mei en 14 op 15 juni: vaste vliegroutes, foerageerlocaties en zomerverblijven van vleermuizen, voortplantingsgedrag van Rugstreeppad en controle op vogels met jaarrond beschermde nesten;
- tevens controle op vaatplanten en waterorganismen;
- in de nachten van 19 augustus en 10 september: paarplaatsen van vleermuizen.

Waterorganismen en vaatplanten

Van de waterorganismen werd slechts Tiendoornige stekelbaars aangetroffen. Er bleken géén ontheffingsplichtige vaatplanten aanwezig.

Vleermuis- en vogelonderzoek

Eerste voorzomerinventarisatie, vroege nacht van 22 mei 2010

Zon onder 21.41 uur. Temperatuur ca. 10 graden, windkracht 3, droog.

Start detectoronderzoek 21.30 uur, lopend rond het bosgebiedje.

Geheel geen vleermuizen waargenomen.

Detectie gestopt 23.30 uur.

Vogels

Om 22.20 uur werden in de boomsingel langs de buitenzijde van de grens van het plangebied, tenminste 3 roepende, uitgevlogen jonge ransuilen vastgesteld (vogelcategorie 4 met jaarrond beschermd nest). Bovendien werd in een plasje met drijfzand een foeragerende Lepelaar gezien.

Er werd géén lokroep van Rugstreeppad gehoord.

Andere waarnemingen: in het terrein werden enkele hazen en molshopen waargenomen.

Eerste voorzomerinventarisatie, vroege ochtend van 23 mei 2010

Zon op 05.35 uur. Temperatuur ca. 9 graden, windkracht 2, onbewolkt.

Start detectoronderzoek 04.00 uur, rondlopend over het terrein.

Om 04.29 uur werd kort (ca.1 minuut) een foeragerende Gewone dwergvleermuis bij de Paardenkastanje gehoord: verder werden geheel geen vleermuizen waargenomen: detectie gestopt 05.30 uur.

Vogels

Er werden diverse territoriale (= nestelende) broedvogels vastgesteld:

- * Merel (3 mannetjes)
- * Roodborst (2 mannetjes)
- * Nachtegaal (2 ex., Rode Lijst/ kwetsbaar)
- * Winterkoning (2 ex.)
- * Kleine karekiet (5 ex.)
- * Rietzanger (4 ex.)
- * Rietgors (1 paar)
- * Sprinkhaanrietzanger (1 mannetje)

Voor zonsopkomst bleken nog steeds de roepende ransuiljongen in de boomsingel aanwezig, evenals wederom een foeragerende Lepelaar in het drijfzandplasje.

Voorts werden op het terrein Kievit (meerdere ex.), Wilde eend (meerdere ex.) en een paartje Bergeend gezien.

Bij controle van de op de planlocatie aanwezige bomen bleken er geheel géén grote nesten van kraaiachtigen aanwezig te zijn, dus ook niet van de Ransuil.

Evenmin bleken er spechtengaten aanwezig.

Er werd ook weer géén lokroep van Rugstreeppad gehoord, doch slechts van Bastaard-kikker.

Tweede voorzomerinventarisatie, vroege nacht van 14 juni 2010

Zon onder 22.05 uur. Temperatuur 14 graden, windkracht 4, 5/8 bewolking, droog.

Start detectoronderzoek 21.50 uur, rondlopend over het terrein.

Om 22.06 en 22.29 uur werd een overvliegende Rosse vleermuis gedetecteerd, echter zonder zichtbare terreinbinding aan de locatie.

Tussen 22.40 en 23.40 uur foerageert een Gewone dwergvleermuis langdurig in het iepenlaantje (figuur 2 blz.5) bij de terreiningang, van 22.57 tot 23.21 uur vergezeld door een Ruige dwergvleermuis, die vervolgens wegvliegt over het open gebiedsdeel.

Om 23.07 uur een foeragerende gewone dwergvleermuis bij de rand van het centrale bosje.

Detectie gestopt 23.40 uur

Tweede voorzomerinventarisatie, vroege ochtend van 15 juni 2010

Zonsopkomst 05.19 uur. Temperatuur 10 graden, windkracht 2, onbewolkt, droog.

Start detectoronderzoek 03.50 uur.

Om 03.51 uur foerageert in het iepenlaantje weer een gewone dwergvleermuis.

Vanaf 04.12 uur foerageren twee gewone dwergvleermuizen bij het noordwestelijke deel van de boomsingel die net buiten de planlocatie staat; om 04.13 uur nog maar één die om 04.33 uur in oostelijke richting wegvliegt.

Detectie gestopt 05.15 uur.

Vogels:

Wederom een aantal territoriale zangvogels gehoord (Roodborst, Merel, Winterkoning, Kleine karekiet, Rietzanger, en thans ook een Zwartkop. Bovendien werd een foeragerende Tureluur met grote jongen bij de drijfzandplas waargenomen.

Inventarisatie paarplaatsen

Eerste nacht, 31 augustus 2010

Zonsondergang 20.32 uur, temperatuur 13 graden, windkracht 2-3, licht bewolkt, droog. Detectie gestart 21.00 uur.

In het iepenlaantje werd af en toe een Gewone dwergvleermuis waargenomen die tijdens het vliegen sporadisch sociaal geluid liet horen (paarlokroep). Gezien het incidentele karakter is de paarlocatie niet binnen het plangebied te verwachten, doch waarschijnlijk in bebouwing in de ruimere omgeving.

Verder werden incidenteel korte waarnemingen gedaan van een voorbijvliegende gewone dwergvleermuis en een Ruige dwergvleermuis zonder indicatie van een territorium.

Detectie beëindigd 23.40 uur

Andere waarnemingen: Tijdens deze nacht werd op het terrein een Vos gezien. Voorts werd de holte in de Els (foto 3 blz.7) als nachtverblijf gebruikt door een Koolmees.

Tweede nacht, 22 september 2010

Zonsondergang 19.40 uur, temperatuur 17 graden, windkracht 1-2, onbewolkt, volle maan. Detectie gestart om 20.15 uur.

Er werden slechts enkele zeer vluchtige waarnemingen van voorbijvliegende dwerg-vleermuizen gedaan.

Detectie gestopt om 23.15 uur.

Andere waarnemingen: de holte in de Els (zie nacht 31 augustus) werd wederom als nachtverblijf gebruikt door een Koolmees.

5 TOETSING AAN REGELGEVING

5.1 Conclusies uit literatuur- en veldonderzoek

Het literatuuronderzoek, de habitatbeoordeling en de aanvullende veldinventarisaties zijn in samenhang beoordeeld met betrekking tot de aspecten welke relevant zijn in het kader van de Ff-wet.

Op basis hiervan is vastgesteld welke beschermde soorten er op de werklocatie kunnen worden verwacht, voor welke soorten nadere veldinventarisatie vereist is en welke soorten vervolgens zijn aangetroffen.

Voorts is vastgesteld met welke bedreiging of verstoring door de voorgenomen werkzaamheden er rekening moet worden gehouden.

Hieruit zijn de volgende conclusies te trekken:

1. Beleidsbasis

Er is uitsluitend soortbescherming in het kader van de Flora- en faunawet in het geding: er is geen enkele relatie met mogelijk beschermde gebieden en ander rijks- of provinciaal natuurbeleid (§ 3.7 blz.14).

2. Vleermuizen en vogels

Er zijn géén vaste verblijfplaatsen of vaste vliegroutes van vleermuizen en tevens géén jaarrond beschermde nesten van broedvogels uit de categorieën 1 t/m 4 binnen de grenzen van de planlocatie vastgesteld. Echter in de boomsingel direct aansluitend op de westelijke plangrens is waarschijnlijk een jaarrond beschermd nest van Ransuil aanwezig.

Vooralsnog wordt deze boomsingel echter niet in de werkzaamheden betrokken. Met betrekking tot de aantasting van het voedselgebied van genoemde Ransuil door de ingreep, zijn voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zodat hieraan géén consequenties zijn verbonden.

3. Overige onderzochte soorten

Beschermde vaatplanten, Rugstreeppad en beschermde vissen, mogelijk te verwachten op basis van verspreiding en habitatsituatie, zijn bij de veldinventarisaties niet aangetroffen.

4. Vogels categorie 5

Er is binnen het werkgebied een Els met een holte vastgesteld welke door een koolmees buiten de broedtijd wordt gebruikt als vaste verblijfplaats.

Een waarschijnlijke locatie van een jaarrond beschermd nest van Ransuil valt net buiten het werkgebied.

5. Overige beschermde soorten

Er zijn tevens beschermde grondgebonden zoogdieren en een amfibie van tabel 1 AMvB aangetroffen, naast meerdere broedende vogels.

Gezien de condities van de planlocatie zijn er ook nog andere beschermde dieren van tabel 1 AMvB en broedvogels te verwachten die van de huidige terreinsituatie gebruik maken.

(voor overzichtstabel zie volgende bladzijde)

Tabel 1: mogelijk op de locatie te verwachten, door de Ff-wet beschermde soorten

1	2	3	4	5	6	7	8
Beschermde soorten	GT 2010	gedrags Indicatie	eerder aangetr.	verst. kans	HR Bijl.IV	RL	art. 75 AMvB Ff-wet bij 'ruimtelijke ontwikkel.'
VAATPLANTEN	geen beschermde vaatplanten aangetroffen						
MOSSEN	niet van toepassing, voor beschermde soorten geen geschikte habitat aanwezig						
GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN							
Vos, Haas, Mol	Ja	L	Uu 1992	A	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
Egel, Wezel, Bunzing, Bosmuis	verw.	L	Uu 1992	A	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
VLEERMUIZEN							
Gewone dwergvleermuis	Ja	F	Uu 1997	D	Ja	Nee	geen significante verstoring
Ruige dwergvleermuis	Ja	F	Uu 1997	D	Ja	Nee	geen significante verstoring
Rosse vleermuis	Ja	IW	Uu 1997	D	Ja	Nee	geen terreinbinding
BROEDVOGELS							
in begroeiing	Ja	V, L	Uu 2002	A	-	-	broedverstoring verboden
Ransuil (jongen/ waarschijnlijke nestlocatie)	Ja	L	Uu 2002	A	-	-	nest buiten werkgebied
jaarrond bechermden nesten	Nee	-	-	-	-	-	-
REPTIELEN							
niet van toepassing, geen geschikte habitat aanwezig							
AMFIBIEËN							
Bastaardkikker	Ja	V, L	Uu 2009	B	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
Meerkikker	verw.	V, L	Uu 2009	B	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
Bruine kikker	verw.	V, L	Uu 2009	B	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
Gewone pad	verw.	V, L	Uu 2009	B	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
Kleine watersalamander	verw.	V, L	Uu 2009	B	Nee	Nee	Alg. Vrijstell./ zorgplicht
VISSEN							
geen beschermde vissen aangetroffen							
INSECTEN							
niet van toepassing, voor beschermde soorten geen geschikte habitat aanwezig							
OVERIGE ONGEWERVELDEN							
niet van toepassing, voor beschermde soorten geen geschikte habitat aanwezig							
VERKLARING bij tabel 1							
Kolom 2 op terrein aangetroffen bij veldinventarisatie door GroenTeam in 2010 verw. = te verwachten, doch geen veldinventarisatie uitgevoerd							
Kolom 3 gedragsindicatie: de functie die voor de betreffende soort <u>mogelijk</u> in het geding is; V = voortplantingsgebied PV = paarverblijf F = (vaste) foerageerlocatie L = leefgebied Vvl = vaste vliegroute IW = incidentele waarneming (géén terreinbinding)							
Kolom 4 eerder aantreffen, gegevens van derden Uu = in betreffende uurhok (= 5 x 5 km, verspreidingsgegevens)							
Kolom 5 A = verstoring onvermijdelijk, c.q. verstoringkans aanzienlijk bij bepaalde werkzaamheden B = verstoring kansrijk C = gezien de situatie slechts zeer geringe kans op verstoring D = gezien de situatie géén kans op significante verstoring							
Kolom 6 opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn							
Kolom 7 staat op vigerende Rode Lijst (LNV 2004/ 2009);							
Kolom 8 beginsel m.b.t. regelgeving volgens art. 75 AMvB van de Flora- en faunawet, waaronder 'zorgplicht' (LNV 2005);							

5.2 Te verwachten natuurschade van het project

Algemeen

Hierbij wordt uitgegaan van de specifieke werkzaamheden welke bij dit project zijn voorgenomen, met name algehele inrichting als bedrijventerrein met bebouwing.

Er wordt vooral ingezoomd op de soorten van tabel 2 en 3 AMvB zoals deze van belang zijn in het kader van de regelgeving van de Flora- en faunawet en in zoverre deze door de voorgenomen werkzaamheden natuurschade kunnen ondervinden.

Potentiële natuurschade aan broedvogels

Binnen het plangebied zijn een reeks soorten van broedende vogels te verwachten in bomen, struiken en maaiveldvegetatie. Er is een indicatie van gebruik van een boomholte als vaste verblijfsholte door Koolmees, een vogelsoort van categorie 5 (gebruik als vast verblijf). Door verwijdering van de bomen zal ook dit vaste verblijf worden verwijderd. Er zijn echter voor Koolmees ruimschoots alternatieven in de omgeving aanwezig zodat dit géén omstandigheden betreffen waaronder verwijdering van de

vaste verblijfplaats een ontheffing zou vereisen (Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten, DR 2009).

Broedende vogels kunnen in hun broedactiviteit worden verstoord door werkactiviteiten met overmatige geluiden en beweging op korte afstand. De verstoring ontstaat voor die soorten slechts tijdens het proces van territoriumvestigen en broeden: nadat de jongen zijn uitgevlogen wordt volgens de wet geacht dat er géén verstoring meer plaatsvindt.

Daarbij dient te worden opgemerkt dat aanwezigheid van broedende vogels visueel soms nauwelijks kan worden vastgesteld, wat bij eventueel voor te nemen werkzaamheden in de broedtijd extra voorzorgen vergt.

Wanneer potentieel verstorende activiteiten een aanvang hebben genomen vóórdat het proces van territoriumvestigen en broeden is aangebroken waardoor vogels met hun broedactiviteiten de locatie zullen mijden (zoals bijvoorbeeld maaien of verwijderen van begroeiing), wordt dat *niét* als 'verstoring' aangemerkt.

Dit kan worden beschouwd als 'preventieve maatregel' om verstoring van broedactiviteiten te voorkomen.

Zo lang de langs de westgrens van het gebied aanwezige boomsingel *niet* wordt aangetast, is ook een daarin waarschijnlijk aanwezig jaarrond beschermd nest van Ransuil *niet* in het geding. Voor aantasting van het voedselterritorium van deze Ransuil door de ingreep zijn in de omgeving afdoende alternatieven als voedselgebied beschikbaar zodat ook dit aspect *niet* in het geding is.

5.3 Toetsing natuurschade: consequenties van bevindingen

Uit de vorige paragraaf blijkt dat met de ingreep dreigende natuurschade ontstaat met betrekking tot:

- broedvogels (tabel 2 AmvB/ *niet* met jaarrond beschermde nesten);
- grondgebonden zoogdieren (tabel 1 AmvB);
- amfibieën (tabel 1 AmvB);
- onbeschermde vaatplanten en overige dieren.

Wettelijk belang

Het onderhavige project betreft géén algemeen, breed maatschappelijk belang dat uitstijgt boven het belang van een particulier, van enkelen of van een beperkte regio. Ook andere mogelijke, specifieke belangen zijn niet in het geding, zodat slechts het belang '*ruimtelijke ontwikkeling en inrichting*' van toepassing is (zie ook Bijlage 1/ blz.28-29).

Soorten van tabel 1 AMvB en onbeschermde soorten

Consequenties (zorgplicht):

De zorgplicht geldt niet alleen voor beschermde doch ook voor onbeschermde soorten. Om natuurschade aan deze soorten zoveel mogelijk te voorkomen dienen de werkperiode, en de wijze van werken en de daarbij te hanteren preventie aantoonbaar zoveel als mogelijk te worden aangepast (zie Mitigerende maatregelen v.a.blz.22).

Soorten van tabel 2 AMvB

Bij kans op verstoring of bedreiging vergen deze soorten in principe aanvraag van een ontheffing. Voor broedvogels geldt daartoe een uitzondering, waarbij tijdens de broed-

en zoogperiode een strikt beschermingsregiem geldt (zie 'gunstige staat' hieronder en uitwerking mitigerende maatregelen).

Er zijn binnen het werkgebied afgezien van broedvogels, géén vogelsoorten met een jaarrond beschermd nest evenmin als andere soorten uit deze tabel 2 aanwezig.

Net buiten de grenzen van het werkgebied is een waarschijnlijke locatie van een jaarrond beschermd nest van Ransuil, maar zolang de betreffende boomsingel in stand blijft zijn hieraan géén consequenties verbonden (zie ook blz.19).

Gunstige staat van instandhouding van algemene broedvogels:

Vanwege het strikt ontzien van broedgevallen van broedende vogels zonder vaste broedplaatsen is de gunstige staat van instandhouding niet in het geding.

Soorten van tabel 3 AMvB

Dit is niet aan de orde.

Consequenties in de onderhavige situatie n.a.v. toetsing

In de periode van nestvorming, broeden en nestzorg zijn broedende vogels strikt beschermd en mogen in die periode dus níét worden verstoord (zie mitigerende maatregelen).

Handhaving en sancties

De handhavende organisatie van het Ministerie van EL&I is de Algemene Inspectie Dienst (A.I.D.) doch controle kan ook worden uitgevoerd door andere wetshandhavers in het kader van de natuurwetgeving (zoals bijvoorbeeld een opsporingsbevoegde boswachter of jachtopziener).

Controle door de A.I.D. kan plaatsvinden op basis van steekproeven en ook op basis van melding door particulieren.

De Natuurtoets, de beoordeling naar aanleiding van de toetsingsprocedure en de ecologische verslaglegging van de genomen maatregelen vormen bij controle de bewijslast dat aan de wetgeving is voldaan.

Indien bij controle op de werkzaamheden de genomen voorzorgen niet afdoende worden geacht kan door de controlerende ambtenaar een boete worden opgelegd (in het kader van een 'economisch delict') en kan het werk worden stilgelegd totdat wél afdoende maatregelen (kunnen) worden genomen.

5.4 Advies mitigerende en compenserende maatregelen

Betekenis en doel mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen omvatten het zodanig aanpassen van een (plan voor een) ingreep of uitvoeringswijze dat de negatieve effecten op de natuur ('natuurschade') worden voorkomen dan wel tot een minimum worden beperkt. Daartoe behoren tevens aanvullende, preventieve maatregelen en uitvoeringsvoorwaarden (zoals het rekening houden met voortplantingsperioden, een aangepaste wijze van werken en dergelijke, zie onder).

Het specifiekere doel van mitigerende maatregelen in het kader van de Ff-wet omvat bij het onderhavige project het strikt voorkomen van natuurschade aan broedende

vogels als juridisch zwaarder beschermde soorten en het zo véél als redelijkerwijs mogelijk voorkomen van natuurschade aan vrijgestelde soorten in het kader van de 'algemene zorgplicht' (Ff-wet artikel 2).

Mitigerende maatregelen broedende vogels

Broedende vogels vallen tijdens broedactiviteiten onder een strikt beschermingsregiem.

In de onderhavige projectsituatie kunnen broedende vogels worden aangetroffen in struiken en bomen, in de maaiveldvegetatie en in en langs watergangen.

Bedreigende werkzaamheden en broedseizoen:

Werkzaamheden waarmee broedende vogels en hun in gebruik zijnde nesten kunnen worden bedreigd of verstoord dienen binnen de verstoringszone achterwege te blijven zolang de broedende vogels daar aanwezig (kunnen) zijn.

In het algemeen loopt de broedperiode van ca. begin maart tot half juli. Men moet daarbij voor het onderhavige project denken aan alle terreinwerkzaamheden in voorbereiding op de vanwege daarin broedende vogels, en aan grond- en bouwwerkzaamheden in de directe omgeving van broedende vogels: dus ook tijdens de bouw zelf kan verstoring van broedgevallen in de directe omgeving optreden.

De terreincondities zijn zodanig dat voor de voorbereidende terreinwerkzaamheden en het bouwrijp maken géén preventieve maatregelen voor broedvogels haalbaar zijn: deze werkzaamheden moeten derhalve buiten de broedperiode plaatsvinden.

Ook indien het terrein na opschonen enz. er 'vlak' en zonder vegetatie bij ligt, biedt dit aantrekkelijke broedgelegenheid voor soorten als Kievit en Scholekster. Deze laten zich uitsluitend preventief verstoren door de bouw zelf binnen een afstand van ca. 100 meter vanaf de bouwplaats.

Nota Bene: Hernieuwde start van bouwwerkzaamheden in andere delen van het terrein op méér dan ca. 100 meter afstand van reeds in uitvoering zijnde bouw, dient derhalve eveneens buiten de broedperiode plaats te vinden.

Indien hernieuwde start op een andere plek wél tijdens de broedtijd plaats vindt vergt dat preventief vogelonderzoek en extra ecologische begeleiding

Mitigerende maatregelen overige juridisch zwaarder beschermde soorten

Niet van toepassing.

Mitigerende maatregelen zorgplicht

Het valt onder de eigen verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer in hoeverre hij de algemene zorgplicht uit art.2 in acht neemt.

Daarbij zijn enkele algemene uitgangspunten van belang:

1. Kwetsbare perioden

De voortplantingstijd als meest kwetsbare periode voor alle diersoorten vergt extra zorg om bedreiging van dieren te voorkomen.

De voortplantingstijd valt voor de meeste diersoorten min of meer samen (zie onder 'broedvogels'). Afgezien van broedvogels zijn er in het onderhavige project echter géén voortplantingscondities voor andere soorten in het geding.

2. Mogelijke paddentrek rond februari-april

Gewone pad (tabel 1 AMvB) legt zijn eieren in water, veelal slootjes en ander ondiep water. Deze soort plant zich altijd voort op de plek waar deze ook zelf is

opgegroeid. Naar een dergelijke voortplantingslocatie kan daardoor een massale paddentrek optreden, wat ook op deze locatie niet ondenkbaar is.

In de periode vanaf eind februari tot in april kan, vanaf het moment dat de luchttemperatuur boven 7°C komt, deze trek gaan optreden waarbij de padden vanuit de wijde omgeving naar dezelfde voortplantingslocatie trekken om eieren te leggen.

Indien trekkende padden worden waargenomen dient een deskundige te worden geraadpleegd om bepaalde terreindelen en de betreffende watergang met zijn oeverzone met werkzaamheden te ontzien tot begin augustus wanneer de jonge dieren uit de watergang en de langslopende oeverzone zijn weggetrokken.

3. Voorwaarden bij start van terreinwerkzaamheden

De werkzaamheden dienen op een zodanige wijze te worden gestart dat de op de werkplek aanwezige dieren bij verstoring kunnen ontluchten.

Dit geldt met name bij voorbereidende werkzaamheden waarbij de vegetatie wordt gemaaid of op andere wijze wordt verwijderd: dit dient plaats te vinden 'van binnen naar buiten' opdat dieren niet in vegetatie tussen werkactiviteiten op 'geschoond' terrein opgesloten raken, zich ter plaatse in die nog niet gemaaide/ verwijderde vegetatie verschuilen om vervolgens bij het verloop van de werkzaamheden alsnog het slachtoffer te worden.

4. Opsluiting voorkomen

Alle soorten werkzaamheden dienen zodanig te worden uitgevoerd dat bij het verdere verloop dieren niet 'opgesloten' raken, zoals bijvoorbeeld ook in een bouwput.

5. Zorg voor alle aan te treffen dieren

Wanneer tijdens de werkzaamheden individuele dieren worden aangetroffen worden deze voorzichtig opgepakt en op een voor de soort geschikte en veilige plek in de omgeving weer weggezet.

6 CONCLUSIES VOOR DE UITVOERING

In dit hoofdstuk zijn de meest essentiële conclusies zoals die van belang zijn met betrekking tot eventuele uitvoering van ingrepen, samengevat.

Nota Bene: deze conclusies zijn uitsluitend van toepassing op het als zodanig begrensde werkgebied (zie blz.7) waar de langs de westgrens aanwezige boomsingel buiten valt.

Indien de boomsingel alsnog in de werkzaamheden zou worden betrokken heeft dat nadere consequenties die nog niet in de onderstaande conclusies zijn betrokken.

1. Natuurbeleid:

Buiten de Flora- en faunawet is er géén *ander* vigerend soorten- of gebiedenbeleid van rijk of provincie voor het plangebied van toepassing (zie ook § 3.7 blz.14).

2. Te verwachten planten en dieren:

Er zijn vooral veel broedvogels in het werkgebied te verwachten, naast beschermde zoogdieren en amfibieën en naast onbeschermde soorten.

3. Preventie/ mitigatie: zie § 5.4 vanaf blz.22

- * Met terreinwerkzaamheden dient het broedseizoen van 1 maart tot half juni te worden ontzien (zie mitigerende maatregelen broedvogels blz.23).
- * Er kan vanaf eind februari mogelijk paddentrek optreden welke dient te worden ontzien (zie onder mitigerende maatregelen zorgplicht, punt 2 blz.23-24).
- * Terreinwerkzaamheden dienen op specifieke wijze te worden uitgevoerd om géén grondgebonden dieren te bedreigen (zie punten 3 en 4 blz.24)

4. Toetsingsprocedure:

Er zijn géén toetsingsplichtige soorten en omstandigheden aangetroffen zodat de werkzaamheden, met in acht nemen van de zorgplicht, op basis van deze Natuurtoets zonder ontheffing kunnen plaatsvinden.

5. Beschikbaarheid Natuurtoets en handhaving

Tijdens de werkzaamheden dient deze natuurtoets te allen tijde op het werk beschikbaar te zijn voor een controlerend handhavingsambtenaar:

- * indien niet beschikbaar kan de ambtenaar het werk stilleggen;
- * indien de mitigerende maatregelen (ook m.b.t. de zorgplicht) niet in acht worden genomen kan dit worden aangemerkt als een 'economisch delict'.

BIJLAGE 1 - RELEVANTE ASPECTEN VAN DE REGELGEVING

B 1.1 Inleiding

Wetgeving

De regelgeving met betrekking tot natuur kent twee typen bescherming: 'soortbescherming' en 'gebiedsbescherming'.

De Flora- en faunawet (Ff-wet) is geheel gericht op soortbescherming, dat wil zeggen bescherming van afzonderlijke soorten planten en dieren.

Bovendien is deze wet gericht op de intrinsieke waarde van het dier, wat onder meer wil zeggen dat de bescherming eveneens is gericht op elk individueel dier.

Gebiedsbescherming is vastgelegd in de Natuurbeschermingswet (Nb-wet 1998).

Dit is gericht op specifieke aspecten van specifiek aangewezen gebieden, zoals speciale beschermingszones in het kader van de Vogel- of Habitatrichtlijn (resp. REG 1979 en REG 1992/1997). De gebiedsbescherming staat *náást* de Ff-wet: de regels van wetten sluiten elkaar dus niet uit doch vullen elkaar aan (zie ook wetgeving blz.33).

Provinciaal natuurbeleid

Daarnaast hebben ook provinciale besturen een 'eigen' natuurbeleid, in aanvulling op de wetgeving. Daarin wordt in sommige provincies ook een onderscheid gemaakt in gebieds- en soortbescherming: de gebiedsbescherming wordt geregeld via het Streekplan terwijl de soortbescherming via andere wegen in de ruimtelijke ordening kan worden geregeld (zie ook provinciebeleid blz.34).

B 1.2 Verbodsbepalingen Flora- en faunawet

Met betrekking tot aanwezige en te verwachten, door de Flora- en faunawet beschermde soorten in het projectgebied gelden de volgende algemene verbodsbepalingen:

Artikel 8 Ff-wet

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, . . . te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9 Ff-wet

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

N.B.1 hieronder valt ook het 'per ongeluk' doden zonder afdoende voorzorgen te hebben genomen;

N.B.2 het uit beschermingsoverwegingen preventief wegvangen en verplaatsen van dieren en ontwikkelingsstadia daarvan dient te geschieden door een 'ter zake kundige' (zie lijst gebruikte termen). Onder bepaalde condities is daarvoor géén extra projectonthefing (meer) nodig. Dit geldt níét voor het wegvangen en verplaatsen van vleermuizen, muizen en vogels: dat is uitdrukkelijk verboden, hiervoor wordt ook géén ontheffing verstrekt.

Voor het vangen van dieren vanwege onderzoek geldt een aparte regeling.

Artikel 10 Ff-wet

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

N.B. hiermee wordt bedoeld het verontrusten met de intentie de soort te verstoren zonder maatregelen om het verontrusten te voorkomen, dan wel het bouwrijpmaken van een terrein juist op het moment dat vogels zich er aan het vestigen zijn om te gaan broeden: dergelijk opzettelijk verontrusten valt niet onder de Gedragscode terwijl hiervoor in het kader van art. 75C ook géén ontheffing wordt verleend.

Artikel 11 Ff-wet

Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

N.B. 'Vaste verblijfplaatsen':

Met betrekking tot vleermuizen dienen naast jaarlijks in gebruik zijnde vaste zomer-verblijven (kolonies), paarplaatsen en winterverblijven, ook structureel gebruikte, vaste vlieg- en trekroutes te worden geïnterpreteerd als 'vaste verblijfplaatsen' zoals bedoeld in art. 11 (DLG 2006).

Dit geldt ook voor 'vaste verblijfplaatsen' van andere dieren zoals bijvoorbeeld een vaste voortplantingslocatie van rugstreeppadden, broeihopen van ringslangen e.d.

Artikel 12 Ff-wet

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

N.B. Dit betreft, behalve vogels, ook eieren van beschermde amfibieën, reptielen, vissen en insecten. Indien bijvoorbeeld dergelijke eieren van een ontheffingsplichtige soort worden bedreigd vereist dit ook aanvraag van ontheffing (DLG 2006). Met betrekking tot eieren van beschermde diersoorten die níet ontheffingsplichtig zijn, geldt de wettelijke zorgplicht (zie hierna bij artikel 2).

Artikel 13 Ff-wet

Het is verboden:

a. planten . . enz., of dieren dan wel eieren, nesten of . . enz., behorende tot een beschermde . . enz. . . diersoort . . enz. te vervoeren . . enz. of onder zich te hebben.

N.B. bij dit artikel gaat het om het verplaatsen van (eieren, nesten, individuen van) bedreigde dieren, eieren, planten enz. onder afwijkende condities, dus niet vanwege beschermingsmotieven bij uitvoering van werkzaamheden (vgl. artikel 9): hiertoe geldt een aparte regeling.

Artikel 2 Ff-wet - algemene zorgplicht

Naast de hiervoor aangegeven verbodsartikelen geldt in alle situaties een wettelijke zorgplicht. Deze houdt in dat:

'eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen ('de ingreep') of zijn nalaten (*mitigerende maatregelen*) nadelige gevolgen voor planten of dieren kunnen worden veroorzaakt, is verplicht dergelijk handelen achterwege te laten voor zover dat in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen (*mitigerende of preventieve maatregelen*) die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkómen of, voorzover deze (*met maatregelen*) níet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken'.

N.B. dit betekent dat elke ruimtelijke ingreep natuuronderzoek vergt dat als bewijslast wordt vastgelegd in een rapportage ('Natuurtoets'). Daarin dienen de zeker te verwachten en de met veldonderzoek aangetroffen soorten planten en dieren te worden getoetst aan de wettelijk regelgeving ('lichte' en 'uitgebreide' toets). Tevens worden hierin de mitigerende en/of preventieve maatregelen aangegeven welke er zorg voor dragen dat er aan de zorgplicht wordt voldaan.

B.1.3 Vrijstelling en ontheffing verbodsartikelen

Strekking vrijstelling en ontheffing

Een 'vrijstelling' is een algemeen geldende uitzondering op een wettelijk verbod (LNV 2005): dit kan een landelijke vrijstelling betreffen of één op basis van een gedragscode. Een vrijstelling vergt géén aanvraagprocedure.

Een 'ontheffing' is een besluit waarbij in een individueel concreet geval een uitzondering op een wettelijk verbod wordt gemaakt. Deze ontheffing dient per individueel project te worden aangevraagd en betreft zowel individuele soorten als vaste verblijfplaatsen.

De regelgeving met betrekking tot vrijstelling en ontheffing is nader geregeld in de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) met betrekking tot art. 75 C van de Ff-wet (Staatsblad 2004/501; LNV 2005).

In de afweging tussen 'vrijstelling of ontheffing' staan in de van toepassing zijnde criteria enkele cruciale begrippen centraal: 'bestendig', 'zorgvuldig handelen', 'wezenlijke invloed' en 'significant effect', naast soortlijsten met betrekking tot specifieke regelgeving (tabellen 1, 2 en 3 AMvB). Dit is inhoudelijk toegelicht in de Brochure 'Buiten aan het werk' (LNV 2005, zie ook DLG 2006).

Soorttabellen (AMvB art. 75) met betrekking tot vrijstelling en ontheffing

De toepassing van een vrijstelling of ontheffing is nader genuanceerd middels wettelijke 'belangen' en soortlijsten.

De algemene landelijke vrijstelling met betrekking tot beschermde planten en dieren, geldt uitsluitend voor de soorten die zijn opgenomen in tabel 1 AMvB. Voorts is er nog een aanvullende vrijstelling voor soorten die zijn opgenomen in tabel 2 en tabel 3 AMvB indien werkzaamheden kunnen plaatsvinden onder een specifiek opgestelde Gedragscode (zie blz.43).

Wettelijke belangen

Daarnaast is voor ruimtelijke ingrepen, onder nadere condities, een ontheffingsregeling van toepassing op een aantal andere wettelijke belangen te weten:

- Bescherming van flora en fauna
- Veiligheid van het luchtverkeer
- Volksgezondheid of openbare veiligheid
- Dwingende reden van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.
- Bestendig beheer en onderhoud (enz.)
- Bestendig gebruik
- Ruimtelijke inrichting of ontwikkeling

Hierin bestaat tevens een nader onderscheid tussen de eerstgenoemde 4 belangen en het laatstgenoemde belang (zie ook 'wettelijke belangen en tabel 3 AMvB' blz.37-38): het laatstgenoemde belang kent méér strikte beperkingen dan de vier eerstgenoemde belangen.

Dwingende reden van groot openbaar belang

Waar bij het meer algemeen van toepassing zijnde belang '*ruimtelijke inrichting of ontwikkeling*' bij juridisch zwaarder beschermde soorten striktere beperkingen bestaan (deels het niet kunnen verkrijgen van een ontheffing) kan een 'groot openbaar belang' uitkomst bieden.

Een 'groot openbaar belang' heeft betrekking op activiteiten die van algemeen, breed maatschappelijk belang zijn. Het moet gaan om openbare belangen, dus niet om activiteiten die enkel ten goede komen aan een particulier, aan enkelen of aan een beperkte regio.

Daarnaast moet het openbaar belang 'van groter gewicht' zijn; dat zal in de meeste gevallen alleen zo zijn als het een lange termijn betreft. Oplossingen voor de korte termijn worden niet aangemerkt als 'dwingende reden van groot openbaar belang'. Een financieel goedkopere oplossing, terwijl ook andere oplossingen reëel zijn, is niet voldoende om een dwingende reden van groot openbaar belang aan te nemen.

Voor de onderbouwing van een groot openbaar belang kan men denken aan de van toepassing zijnde onderdelen/bladzijden van door de overheid vastgestelde ruimtelijke plannen die het project betreffen. Een voorbeeld is een structuurvisie.

Hierna wordt naar aanleiding van de verschillende belangen en op basis van de drie onderscheiden soortlijsten (tabellen AMvB art. 75 Ff-wet), de nadere nuancering beschreven waarbij die drie tabellen kort zijn gekenschetst:

Tabel 1 AMvB

In deze tabel is een categorie soorten opgenomen waarvoor een algemene landelijke vrijstelling geldt: dit betreft beschermde soorten die in Nederland algemeen voorkomen. Aan die vrijstelling zijn géén voorwaarden verbonden anders dan de wettelijke zorgplicht (zie vorige bladzijde). Deze soorten vergen een zogenaamde 'lichte toets' welke aantoont dat de werkzaamheden het voortbestaan van de betreffende soorten niet in gevaar brengen.

Tabel 2 AMvB

Deze tweede tabel omvat een lijst met 'overige soorten' (waaronder bijvoorbeeld alle broedvogels en veel beschermde planten). Indien uit die tabel één of meerdere soorten worden aangetroffen welke door de werkzaamheden worden verstoord en/of bedreigd, vergt dat in principe aanvraag van ontheffing met eveneens een 'lichte toets' (zie echter uitzondering broedvogels).

Soorten van tabel 2 die door een projectvoornemen schade ondervinden dienen te worden getoetst aan de landelijke gunstige staat van instandhouding, wat wil zeggen in hoeverre het voortbestaan van de landelijke populatie wellicht afhankelijk is van het voortbestaan van de onderhavig aangetroffen, lokale populatie. Vermelding op de Rode Lijst vormt daartoe een indicatie.

In de ontheffingsaanvraag dient daarbij te worden aangegeven op welke wijze wordt bereikt dat bedreiging van individuen en verstoring zoveel mogelijk wordt voorkomen en in welke mate de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijf-

plaats door de activiteiten wordt aangetast, dan wel, op welke wijze die functionaliteit kan worden gegarandeerd (DR 2009).

Indien wordt uitgegaan van een door de Minister goedgekeurde gedragscode geldt voor deze categorie van tabel 2 AMvB, onafhankelijk van het wettelijk 'belang' waaronder de ingreep valt, echter een vrijstelling voor art. 8 t/m 12 van de Ff-wet zodat formeel geen aanvraagprocedure voor ontheffing nodig is (zie verder onder 'Gedragscode' blz.32).

Uitzonderingspositie broedende vogels

Vogels behoren samen met de soorten van tabel 3 AMvB tot de juridisch zwaarder beschermde soorten. Er worden 2 groepen onderscheiden:

- algemene broedvogels
- vogels met jaarrond beschermde nesten (zie 'aangepaste lijst', DR 2009).

Voor alle broedende vogels wordt in beginsel *tijdens* het broeden géén ontheffing verleend. Met betrekking tot het broedseizoen is in dat kader in de Flora- en faunawet ook géén standaardbroedperiode aangegeven. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voor broedende vogels geldt de algemene gedragscode (Vogelbescherming 2004) dat deze, zolang ze broeden, onder géén enkele conditie mogen worden verstoord (zie ook REG 1979). In principe dient dus het broedseizoen met mogelijk versturende werkzaamheden te worden ontzien, zoals sloop-, bouw-, grond-, bagger-, onderhouds- en/of andere mogelijk versturende werkzaamheden op korte afstand van nesten.

Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten

Vogels worden in de regelgeving onderscheiden in groepen (DR 2009):

- a) een groep die zich beperkt tot *strikt* het broeden (algemeen principe);
- b) een groep vogels waarvan de nesten het jaar rond (of jaarlijks opnieuw) worden gebruikt en er restricties bestaan in bijzondere gevallen (categorie 5, DR 2009);
- c) een nader omschreven groep waarvan de nesten het jaar rond strikt beschermd zijn en ook de nesten zelf dus niet mogen worden bedreigd of verwijderd, óók niet buiten het broedseizoen (categorie 1 t/m 4, waaronder bijvoorbeeld Huismus, Gierzwaluw maar ook roofvogels en kolonievogels).

De bescherming van deze groep is nagenoeg even 'strikt' als de soorten uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (zie hieronder).

Wettelijke belangen en ontheffing broedvogels

Er is in die periode voor broedvogels slechts ontheffing mogelijk indien er *zwaarwegende maatschappelijke termen* aanwezig zijn die ontheffing voor verstoring van broedende vogels nodig maken, wat slechts in *uitzonderlijke situaties van openbare veiligheid* e.d. aan de orde kan zijn.

Tabel 3 AmvB

Algemeen

Deze tabel omvat een lijst soorten waarvoor strikte bescherming geldt. In alle gevallen vereisen deze soorten een 'uitgebreide toets'. Bij dreigende natuurschade dienen deze soorten *niet alléén* te worden getoetst aan de landelijke gunstige staat van instandhouding (zoals bij tabel 2). Deze dienen óók te worden getoetst aan de locale gunstige staat van instandhouding van de aangetroffen populatie: het gaat er dan om in hoeverre het voortbestaan van de landelijke populatie wellicht afhankelijk is van de lokale

populatie. Afgezien van vermelding op de Rode Lijst vergt dit tevens inzicht in het regionale voorkomen van de betreffende soort.

In de ontheffingsaanvraag dient daarbij te worden aangegeven in welke mate de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats door de activiteiten wordt aangetast, dan wel, op welke wijze die functionaliteit kan worden gegarandeerd (DR 2009).

Voorts gelden hierbij nog enkele voorwaarden:

- * er dient te worden onderbouwd dat er voor de betreffende activiteit geheel géén alternatieven zijn, dus bijvoorbeeld of de ingreep niet op een andere, minder schadelijke wijze of op een andere locatie kan plaatsvinden;
- * er dienen onder meer maatregelen te worden genomen om te garanderen schade aan individuen van de soort wordt voorkómen ('zorgvuldig handelen', LNV 2005);
- * het betreffende 'wettelijke belang' waaronder de ingreep valt zowel als vermelding in Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn en eventuele toepassing van een gedragscode, vormen eveneens toetsingscriteria (zie hieronder).

Wettelijke belangen en tabel 3 AMvB

1. Uitsluitend onder het wettelijke belang 'bestendig beheer en onderhoud' en dan nog uitsluitend bij toepassing van een gedragscode (zie volgende bladzijde), kan voor soorten van tabel 3 AMvB die niét zijn vermeld in de Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn, gebruik worden gemaakt van de op de gedragscode van toepassing zijnde vrijstelling.

Voor soorten van tabel 3 AMvB die wél zijn vermeld in Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn (zoals vleermuizen), zie punten 3 en 4.

Zónder toepassing van een gedragscode vergen deze soorten in alle gevallen een toetsing bij het bevoegde gezag volgens de procedure van een ontheffingsaanvraag. Daarbij gelden de volgende criteria:

2. in het kader van het belang 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' kan uitsluitend voor soorten die niet zijn vermeld in Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn of in de Vogelrichtlijn, een ontheffing worden verkregen.
3. Onder de belangen 'dringende redenen van groot openbaar belang' (met inbegrip van redenen van sociale, economische aard of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten), van 'volksgezondheid en openbare veiligheid' dan wel 'bescherming van flora en fauna' kan in alle gevallen een ontheffing worden verkregen, mits er nadrukkelijk géén alternatieven voor de ingreep beschikbaar zijn.

N.B. 'groot openbaar belang' heeft betrekking op activiteiten die van algemeen, breed maatschappelijk belang zijn: deze mogen niet enkel ten goede komen aan een particulier, aan enkelen of aan een beperkte regio doch moet daar bovenuit stijgen en 'van groter gewicht' zijn (zie toelichting bij aanvraagformulier ontheffing).

4. Voor soorten die staan vermeld in Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn (zoals vleermuizen) dan wel de Vogelrichtlijn, en niét onder de bij punt 3 aangegeven belangen vallen, kan géén ontheffing worden verkregen: er kan slechts 'toestemming' voor de ingreep worden verkregen indien zodanige werkwijze en eventuele maatregelen worden aangegeven dat de ecologische functionaliteit van het gebied

voor de soort op geen enkel moment minder wordt dan de beginsituatie: dergelijke wezenlijke natuurschade dient in deze situatie geheel te worden voorkomen.

Hierbij gelden weer extra voorwaarden, zoals bijvoorbeeld bij een eventuele 'vaste vliegroute' van vleermuizen, de betekenis van die vliegroute voor die betreffende populatie.

Gedragscode

Algemeen

Naast de algemene gedragscode voor broedende vogels zijn er ook verschillende gedragscodes voor specifieke werkzaamheden beschikbaar.

Desalniettemin vergt dat in alle gevallen het in acht nemen van de nadere voorwaarden zoals in de betreffende gedragscode zijn vastgelegd.

Bij het werken onder een gedragscode blijven overigens, net zoals zónder gedragscode, natuuronderzoek en rapportage daarvan eveneens wettelijk verplicht en worden de nadere voorwaarden voor het werken onder de gedragscode, in die gedragscode en een daarop gebaseerd Werkprotocol Flora en Fauna, nader uitgewerkt.

Een gedragscode kan slechts van toepassing worden verklaard indien de betreffende initiatiefnemer zich aantoonbaar daaraan heeft verbonden en de daaraan gekoppelde voorwaarden in acht neemt. De initiatiefnemer blijft daarbij eindverantwoordelijk voor de wijze van uitvoeren.

Wettelijke belangen en vrijstelling van de ontheffingsplicht

Toepassing van een vrijstelling van de ontheffingsplicht voor de artikelen 8 t/m 12 Ff-wet op basis van een gedragscode bij mogelijke bedreiging is deels afhankelijk van het wettelijk belang waaronder de ingreep moet worden gerekend.

Bij soorten van tabel 2 AMvB maakt het 'belang' geen verschil.

Met betrekking tot soorten van tabel 3 AMvB is de vrijstelling bij verstoring, onder nadere condities, slechts van toepassing op twee categorieën van activiteiten ('belangen'), te weten:

- bestendig beheer en onderhoud in landbouw, bosbouw, watergangen en bermbeheer;
- bestendig gebruik.

Daarbij is het element 'bestendigheid' cruciaal: dit slaat zowel op de intervaltermijn als op de 'soort' beheeringreep. Er is sprake van 'bestendigheid' indien de tussenliggende termijn in de beheercyclus dezelfde is als voorafgaande termijnen. Zodra voorts grote veranderingen in de uitvoering worden doorgevoerd zoals nieuwe technieken, grootschalige maatregelen (bijv. kaalkap, omvorming, grootschalige inhaalslag) is er géén sprake meer van bestendig beheer of onderhoud en valt de ingreep onder 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' (zie LNV 2005).

Indien echter het belang 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' van toepassing is vereisen soorten van tabel 3 AMvB, overeenkomstig met de situatie *zonder* gedragscode, een toetsing aan het bevoegde gezag (zie vorige bladzijde bij 'tabel 3 AMvB').

Risico: indien bij controle op het werk door de A.I.D. bij vragen aan een uitvoerende werknemer wordt vastgesteld dat aan de betreffende borging niét is/ wordt voldaan, kan het werk onmiddellijk worden stilgelegd totdat aan de vereisten van de Gedragscode wordt voldaan of alsnog ontheffing is aangevraagd. Dit kan worden voorkomen

door een adequaat werktoezicht, óók op het afdoende in acht nemen van de werkvoorwaarden ten aanzien van de Flora- en faunawet, door de opdrachtgevende partij.

Ecologisch werkprotocol en ecologische begeleiding

Een ecologisch werkprotocol wordt in sommige situaties als voorwaarde verbonden aan de ontheffing: het vormt een uitwerking van de mitigerende en preventieve maatregelen om strikt te voorkomen dat natuurschade ten aanzien van soorten uit tabel 2 en 3 AMvB ontstaat.

Dit 'Werkprotocol Flora en Fauna' omvat een bestekachtig document waarin werkrichtlijnen worden aangegeven om te garanderen dat de werkzaamheden worden verricht conform de Flora- en faunawet (en eventueel de gedragscode) en de in het verlengde daarvan opgestelde Natuurtoets. Deze richtlijnen vormen een concrete en afrekenbare uitwerking van de uitgangspunten, werkwijzen, mitigerende en preventieve maatregelen om natuurschade door de werkzaamheden zoveel als mogelijk te voorkomen. Het uitvoeren van de maatregelen dient daarbij aantoonbaar plaats te vinden door of onder begeleiding van een (ecologisch) 'terzake kundige' en verslaglegging daarvan.

Bij het verrichten van werkzaamheden onder een Gedragscode vormen het opstellen van een werkprotocol en begeleiding van (preventieve) maatregelen door een ecologisch deskundige, een standaardvoorwaarde.

Verplicht ter inzage aanwezig op het werk

Op het werk dienen voor een controlerend ambtenaar te allen tijde, onafhankelijk van gedragscode of ontheffing, de stukken met betrekking tot Flora- en faunawet ter inzage aanwezig te zijn op straffe van het onmiddellijk stilleggen van het werk, tot aan deze verplichting voldaan is.

Werkend zonder het regiem van vrijstelling op basis van de Gedragscode betreffen dit:

- de Natuurtoets,
- de schriftelijke beoordeling m.b.t. een eventueel aangevraagde ontheffing/ goedkeuring,
- het eventueel vereiste Werkprotocol Flora en Fauna,
- de eventueel vereiste ecologische verslaglegging van de begeleidende ecoloog omtrent te nemen preventieve maatregelen.

Voorts dient, indien van toepassing, het uitvoerend personeel er aantoonbaar van op de hoogte te zijn dat er wordt gewerkt onder het regiem van de Gedragscode en welke consequenties dat heeft.

B.1.4 Natuurbeschermingswet en provinciaal natuurbeleid

Wetgeving

Naast het *soortenbeleid* van de Ff-wet is er tevens een natuurbeleid met betrekking tot *gebieden* vastgelegd in de Nb-wet, waaronder tevens Natura 2000, Vogelrichtlijngebieden en Habitatrichtlijngebieden vallen.

Behalve dat ingrepen in dergelijke *gebieden* eveneens toetsing vergen aan de Nb-wet, kan de Nb-wet eveneens van kracht zijn *buiten* die gebieden, de zogenaamde *externe werking*. Indien in de omgeving van een projectlocatie een dergelijk natuurgebied is gelegen vergt dat immer óók de controle of de 'externe werking' van de Nb-wet er

wellicht ook van kracht *is* of *kan* zijn, op grond waarvan toetsing aan de Nb-wet naast toetsing aan de Ff-wet een wettelijke verplichting vormt.

Provinciaal beleid

Oók provincies hebben een eigen gebiedenbeleid, onafhankelijk van de Ff-wet en vastgelegd in het Streekplan. Bij een ruimtelijke- of beheeringreep in een provinciaal natuurgebied vergt dat, naast een toetsing aan de Ff-wet, eveneens een toetsing aan het Streekplan.

Bovendien hebben provincies soms ook een soortenbeleid, waaraan bij elke provincie weer anders vorm is gegeven. De aanwezige en mogelijk te verstoren flora en fauna vergt eveneens controle op en toetsing aan dergelijk beleid.

BIJLAGE 2 - METHODEN VOOR VELDINVENTARISATIE

Methode voor veldinventarisatie van vleermuizen

Algemeen

Bij veldinventarisatie wordt de methode gehanteerd welke is afgeleid van de onderzoeksmethode welke thans door het GAN, de Gegevensautoriteit Natuur ingesteld door het Ministerie van LNV, is voorgeschreven in 'Het protocol voor vleermuisinventarisaties' (2 april 2009).

Daarin worden de minimale voorwaarden aangegeven waaraan een inventarisatie moet voldoen om eventuele afwezigheid van soorten *uit te kunnen sluiten*.

Dit betreft onder meer *per vleermuissoort* voorgeschreven onderzoeksperioden en onderzoeksfrequenties.

Het basisonderzoek wordt, afhankelijk van de mogelijk te verwachten soorten, regulier op tenminste 4 tot 5 momenten verricht: tenminste twee inventarisatiemomenten tijdens de periode waarin een zomer- (of kraam-)verblijf en vaste vliegroutes worden gebruikt en tenminste twee inventarisatiebezoeken tijdens de paartijd vanaf half augustus en voor enkele soorten aanvullend ook in het voorjaar: *de perioden zijn verschillend voor de verschillende soorten vleermuizen*.

Indien aanwijzingen worden verkregen voor de aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen en/of vaste vliegroutes kan in tweede instantie uitgebreider onderzoek nodig blijken.

Onderzoek naar vaste vliegroutes, zomer- en paarverblijven

Het onderzoek naar zomerverblijven, kraamkolonies en vaste vliegroutes wordt uitgevoerd tijdens de kolonievorming wanneer de dieren met warm weer frequent uitvliegen, en in de daarop aansluitende voortplantingstijd wanneer de jonge dieren (nog) afhankelijk zijn van hun ouders (periode begin mei tot eind juli). Basisonderzoek hiertoe omvat ten minste twee, soms drie, nachtelijke veldbezoeken.

In de zomer tijdens nachten met geschikte weerscondities wordt het onderzoeksgebied met de batdetector onderzocht op mogelijk aanwezige verblijfplaatsen in bomen en/of gebouwen/ bouwwerken en op het gebruik als vaste vliegroute tussen verblijfplaats en foerageergebieden. Tevens wordt gekeken naar belangrijke foerageerplekken en eventuele beschikbare alternatieven daarvoor in de ruimere omgeving.

Het nachtonderzoek wordt in eerste instantie gericht op uitvliegende en foeragerende dieren en vaste vliegpatronen (vanaf zonsondergang tot in de nacht). Indien vaste verblijfplaatsen van kolonies kunnen worden verwacht wordt dat, afhankelijk van de omstandigheden, aangevuld met onderzoek aan het eind van de nacht wanneer de dieren in hun verblijfplaats terugkeren en daartoe gezamenlijk enige tijd vóór de invliegopening gaan 'zwermen' waarmee de exacte locatie kan worden vastgesteld.

Voorts wordt voor dwergvleermuizen (en deels ook andere soorten) vanaf eind augustus tot eind september onderzoek gedaan naar het gebruik als baltsterritoria met eventueel bijbehorend vast paarverblijf. Dit verblijf wordt soms tevens als vast winterverblijf gebruikt, mits het voldoende is beschermd tegen temperatuurswisselingen.

Bij mogelijk te verwachten grootoorvleermuizen is eveneens inventarisatie in het voorjaar gewenst om zwermlocaties van de dieren vast te stellen.

Ook dit nachtonderzoek vindt op tenminste 2 momenten in de betreffende periode plaats met de batdetector waarbij wordt gespeurd naar de specifieke sociale lokroep

dat door de mannelijke dieren wordt geproduceerd om vrouwtjes naar het paarverblijf te lokken.

Het mannetje van de Ruige dwergvleermuis doet dit vanaf zijn paarverblijf als vaste locatie (stationnaire baltsroepplaats): behalve in gebouwen kan dit ook in bomen zijn.

De Gewone dwergvleermuis doet dit echter al vliegend in de directe omgeving van zijn paarverblijf, voornamelijk in gebouwen: in het laatste geval is de exacte locatie van het paarverblijf dikwijls moeilijk vast te stellen.

Indien Gewone grootoorvleermuis kan worden verwacht dient dit onderzoek naar paarplaatsen tevens plaats te vinden in maart-april.

Onderzoeksmethode nachtelijke inventarisaties:

Nachtonderzoek wordt verricht met behulp van batdetectors (o.a. type Petterson D240x) in combinatie met digitale ultrasounddetector met time-expansion voor geluidsanalyse van 10x vertraagde ultrasone geluidsopnamen, en sterke lampen (Mac Charger) als aanvullend middel voor determinatie (gedrag, grootte en manier van vliegen en jagen) en voor exemplaren die zich buiten bereik van de batdetector bevinden.

Ter ondersteuning zijn mogelijkheden voorhanden voor geluidsanalyse van de 10x vertraagde ultrasone geluidsopnamen middels de computer.

In sommige situaties kan tevens nadere inwendige inspectie van 'verdachte' ruimten fysiek plaatsvinden, met name in bomen. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van:

- ladders, klimtuig;
- spiegeltjes en enthoscoop met buigzame kabel t.b.v. inwendige inspectie;
- digitale videocamera met nightshotfunctie en krachtige infraroodlamp voor observatie;
- eventueel boomcamera op telescoopstokken en met IR-verlichting voor registratie van inwendige beelden.

Winterverblijven:

Voor zover deze mogelijk kunnen worden aangetroffen in kruipruimten en spouwmuren van te slopen bebouwing, is dit gebruik niet vast te stellen omdat dergelijke ruimten voor onderzoek óók met de hulpmiddelen veelal onbereikbaar zijn. Eventuele kans op dergelijk gebruik, met name door dwergvleermuizen, moet worden afgeleid van het eventuele gebruik als zomer- en/of paarverblijf: met sloop zal dan middels mitigerende maatregelen rekening moeten worden gehouden met mogelijk gebruik als winterverblijf.

Methode veldinventarisatie jaarrond beschermde nesten

Voor een broedvogelkartering wordt in principe uitgegaan van de SOVON-richtlijnen van het 'Broedvogel Monitoring Project–Alle soorten' (BMP-A, van Dijk, 2004).

Omdat het bij het onderhavige project echter niet gaat om een volledige broedvogelkartering doch om het gericht vaststellen van aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten in het aanwezige boombestand en/of aan/ op gebouwen, wordt dit onderzoek verricht door:

- visuele waarneming van betreffende vogelsoorten,
- het speuren naar boomholtes en nesten van roof- en kolonievogels;
- het speuren naar geschikte nestelgelegenheden in/aan of op gebouwen;
- het fysiek controleren daarvan op mogelijk gebruik,
- het speuren naar territoriumindicerend gedrag.

De controle wordt tijdens het hoogseizoen van het broeden verricht, meestal in combinatie met, en in de ochtend aansluitend op, onderzoek naar vleermuizen.

Indien potentiële (mogelijkheden tot) verblijfsholten worden vastgesteld kunnen deze, als daartoe aanleiding is en voor zover die met eenvoudige klimmiddelen bereikbaar zijn, nader worden geïnspecteerd, bij voorkeur in het seizoen waarin géén of nog weinig blad in de boomkronen aanwezig is. Daarbij zijn zo nodig hulpmiddelen beschikbaar zoals:

- ladders, klimtuig;
- spiegeltjes en enthoscoop met buigzame kabel t.b.v. inwendige inspectie;
- digitale videocamera met nightshotfunctie en krachtige infraroodlamp voor observatie;
- eventueel boomcamera op telescoopstokken en met IR-verlichting voor registratie van inwendige beelden.

Methode voor veldinventarisatie van amfibieën

Algemeen:

Amfibieën leven zowel op het land als in het water of op de overgang daarvan. Inventarisaties maken gebruik van het feit dat de soorten een beperkte voortplantingsperiode hebben en zich daarvoor concentreren op de geschikte plekken in het water. Sommige amfibieën leven voornamelijk in of langs het water (veel kikkers) doch andere leven een groot deel van het jaar op het land (Bruine kikker, padden, sommige salamanders). Voor veldinventarisatie van amfibieën wordt te werk gegaan volgens de methode die wordt beschreven in de handleiding van Groenveld & Smit (2001), samengesteld door de Werkgroep Monitoring van de Stichting Reptielen, Amfibieën en Vissen Nederland (RAVON) en het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Gericht onderzoek naar Rugstreeppad:

Buiten de voortplantingsperiode leeft de Rugstreeppad zeer verspreid in een landbiotoop waarbij hun leefgebied veel groter is dan de locatie waar ze tijdens de voortplanting worden waargenomen. Daarom wordt voor inventarisatie van deze soort gebruik gemaakt van het feit dat de soort zich voor zijn voortplanting concentreert op de geschikte plekken in water: kleine watertjes, ondiepe oeverzones, poelen, greppels en plassen, dikwijls zelfs in tijdelijke regenplassen, stagnerend water op land of in volgelopen wielsporen. Bovendien is de voortplantingsperiode vrij beperkt: inventarisatie dient te geschieden in de periode tussen begin mei (afhankelijk van de nachttemperaturen) en half juni.

In nachten met een voldoende hoge nachttemperatuur wordt daartoe de omgeving van het werkterrein doorkruist en afgespeurd naar de (nachtelijke) lokroep waarmee rugstreeppadden elkaar in de voortplantingstijd opzoeken (zie ook Musters 1992). Daarbij wordt gebruik gemaakt van draagbare geluidsapparatuur waarmee de lokroep ten gehore wordt gebracht en vervolgens wordt geluisterd naar antwoord.

Op grond van waargenomen beantwoording van lokroepen worden locaties getraceerd en worden met een sterke lamp de individuen en de (voortplantings-)locaties vastgesteld. Dit nachtonderzoek kan goed worden gecombineerd met eventueel nacht-onderzoek naar vleermuizen.

Bij het onderzoek naar waterorganismen wordt ter completering in kleine watergangen/ondiepe situaties ook gespeurd naar amfibielarven van de Rugstreeppad.

Indien de verwachtingskans op gebruik als landbiotoop groot is kunnen voorts in het terrein aanwezige materialen waaronder amfibieën overdag een schuilplaats kunnen vinden, worden omgedraaid. Indien uitgebreider onderzoek in een landbiotoop nodig lijkt wordt dit uitgevoerd middels het uitleggen en over een bepaalde periode controleren van schuilplaatsen waaronder de dieren zich verschuilen.

Methode voor veldinventarisatie van vissen en andere waterorganismen

Om het voorkomen van (beschermde) waterorganismen te controleren vinden in de watergangen steekproeven plaats. De bemonsteringslocaties worden zodanig gekozen dat daarmee een getrouw beeld van de beschermde (flora en) fauna van alle in het plangebied voorkomende wateren wordt verkregen, doch er wordt door keuze van de visplaatsen tevens met extra aandacht gespeurd naar mogelijk hier te verwachten ontheffingsplichtige soorten vissen, mollusken en waterkevers evenals naar (larven van) amfibieën terwijl tevens alle visuele waarnemingen van andere soorten worden genoteerd.

Daarbij wordt onder meer aandacht besteed aan het feit dat in de praktijk is gebleken dat bijvoorbeeld veel vissen zich concentreren aan de uiteinden van sloten en bij duikers, met name in de winterperiode ook onder aanwezig drijfvuil of in diepere delen van de watergang.

De steekproeven worden uitgevoerd met een groot steekschepnet met afmetingen van ca. 40x80 centimeter, een steel van circa twee meter en een maaswijdte van ca. 3x5 millimeter, welke laatste voldoende klein is om ook zeer kleine visjes en larven mee te kunnen vangen.

Bij aanwezigheid van een slappe bodem wordt met het net tevens door de dunne bovenlaag geschraapt om eventueel daarin verborgen soorten als Kleine modderkruiper en/of mollusken vast te kunnen stellen.

Vanwege de Platte schijfhoren wordt op de enigszins geschikt lijkende locaties submers plantmateriaal geschept, uitgespoeld, geschud en gezeefd. Zo nodig worden specimen met een microscoop onderzocht op soortechtheid.

Vanwege de voor het beoordelen van steekproeflocaties noodzakelijke kennis over en ervaring met het gedrag van relevante waterorganismen worden deze werkzaamheden uitgevoerd door een deskundige op het gebied van de ontheffingsplichtige vissoorten en andere kleine waterorganismen.

Methode oriënterende inventarisatie vaatplanten

Omdat het hierbij slechts gaat om het vaststellen in hoeverre wellicht beschermde, ontheffingsplichtige en/of Rode Lijst-soorten in het terrein aanwezig zijn, wordt *géén* vlakdekkende inventarisatie met streeplijst uitgevoerd. De beschikbare informatie van Het Natuurloket samen met beoordeling van de groeiplaatsen maakt het mogelijk om oordeelkundig op geschikte plekken te speuren naar genoemd *vóórkomen*, in plaats van 2 tot 3x in het seizoen een complete inventarisatie te verrichten volgens de FLORON-richtlijnen.

BIJLAGE 3 – BOUWPLAN BEDRIJVENTERREIN

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Bergers/ P.J.M. (1997): Kleine zoogdieren inventariseren: het kan efficiënter. Zoogdier 8(3):3-7.
- Bos/ F. (2006), M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting. De Dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Nederlandse Fauna 7, Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis,
- Boesveld, A. (2009), A.W. Gmelig Meyling & R.H. de Bruine. Handleiding slakken van de Habitatrichtlijn waarnemen. Stichting Anemoon, september 2009.
- Broekhuizen/ S. (1992), B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk en J.B.M. Thissen (red.): Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Creemers (2009) Raymond.C.M. en Jeroen J.C.W. van Delft (Ravon)/ redactie: De Amfibieën en Reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Cuppen/ Jan.G.M. (2005) en Bram Koes: De Gestreepte waterroofkever *Graphoderus bilineatus* in Nederland: een eerste inhaalslag. Stichting Invertebrate Survey Nederland, Naturalis/ Leiden, november 2005, in opdracht van Expertisecentrum LNV.
- DLG 2006, intern werkkader. Handreiking Flora- en faunawet, versie 1.0-31 oktober 2006. Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van LNV.
- Dijk/ A.J. van (2004): Handleiding Broedvogel Monitoring Project. SOVON (i.s.m. CBS), Beek-Ubbergen.
- Dijkstra/ Klaas-Douwe B. (2002), Vincent J.Kalkman, Robert Ketelaar, Michiel J.T. van der Weide: De Nederlandse Libellen (Nederlandse Fauna 4). KNNV Uitgeverij.
- Dort/ Klaas van (2002), Chris Buter en Paul van Wielink. Veldgids Mossen. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- DR 2009. Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen. Brief van de Dienst Regelingen, ffw2009.corr.046 van 25 augustus 2009, Ministerie van LNV.
- Drost/ M.B.P. (1992), H.P.J.J. Cuppen, E.J. van Nieuwkerken, M. Schreijer. De Waterkevers van Nederland. Uitgeverij K.N.N.V., Utrecht.
- Emmerik/ dr. Willie A.M. van (2006), dr. Hendrik W. de Nie. De Zoetwatervissen van Nederland. Ecologisch bekeken. Vereniging sportvisserij Nederland, Bilthoven.
- GAN 2009: Het protocol voor vleermuisinventarisaties. 2 april 2009. Gegevensautoriteit Natuur, Zoordiervereniging VZZ en Netwerk Groene Bureau's, 2 april 2009.

- Gittenberger/ E. (2004), A.W. Janssen, W.J. Kuijper, J.G.J. Kuiper, T. Meijer, G. van der Velde, J.N. de Vries en G.A. Peeters. De Nederlandse Zoetwater-mollusken (Nederlandse Fauna 2). Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Gmelig Meyling, A.W. & A. Boesveld (2008). Inhaalslag Verspreidingsonderzoek Mollusken van de Europese habitatrichtlijn. resultaten van het inventarisatiejaar 2007/ Platte schijfhoorn *Anisus vorticulus*. Stichting Anemoon, Bennebroek, 30 juni 2008.
- Groenveld/ A. (2001) en G. Smit. Handleiding voor het Monitoren van Amfibieën in Nederland. RAVON Werkgroep Monitoring, Amsterdam.
- Het Natuurloket, databank juni 2010 - www.natuurloket.nl
- Hustings/ Fred (2002) en Jan-Willem Vergeer. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Nederlandse Fauna 5. SOVON, Uitgeverij K.N.N.V. te Utrecht.
- Janssen/ John A.M. (2008) en Joop H.J. Schaminée. Europese natuur in Nederland/ Soorten van de Habitatrichtlijn. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Kapteyn/ Kees (1995). Vleermuizen in het Landschap. Schuyt en Co/ Provincie Noord-Holland, Haarlem.
- Kleukers/ Roy (2004), Erik van Nieuwkerken, Baudewijn Odé, Luc Willemse, Walter van Wingerden. De Sprinkhanen en Krekels van Nederland (Nederlandse Fauna 1). KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Kossen, Harm (2007), Tim Faasen en Karin Albers. Beschermde flora en fauna in het beheergebied van het Hoogheemraadschap van Rijnland, literatuuronderzoek. Ecologica te Maarheeze, januari 2007.
- Kreutz/ C.A.J. (2000) en H. Dewker. De Orchideeën van Nederland, ecologie, verspreiding, bedreiging en beheer. Uitgave van B.J. Seckel & C.A.J. Kreutz, Raalte en Landgraaf.
- Limpens/ H.J.G.A. (1997), K. Mostert en W. Bongers: Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- LNv 2004 (Ministerie van), Regeling van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit houdende vaststelling van Rode Lijsten Flora en Fauna (m.n. vaatplanten en broedvogels).
- LNv 2005 (Ministerie van), Regeling van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit: brochure 'Buiten aan het werk ? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten !' (n.a.v. AMvB art. 75 Ff-wet).
- Mebs, Theodor (2000) en Wolfgang Scherzinger. Uilen van Europa. Biologie, kenmerken, populaties. Trion uitgevers en Vogelbescherming Nederland.

- Musters/ Kees (1992). De Rugstreeppad. Orgaan van de Stichting Duin, nr. 41, december 1992.
- Nie/ H.W. de (1996): Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen. Media Publishing, Doetinchem.
- Provincie Noord-Holland (2002). Brochure 'Rekening houden met Habitatrichtlijnsoorten in Noord-Holland'.
- RAVON 38 (2010), uitgave december, waarnemingenoverzicht 2009.
- REG 1979, Richtlijn van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake het behoud van de vogelstand (Vogelrichtlijn, EEG 79/409, 2 april 1979).
- REG 1992/1997, Richtlijn van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake de instandhouding van de natuurlijke Habitats en de wilde Flora en Fauna (Habitatrichtlijn, EEG 92/43, laatstelijk gewijzigd 1997).
- Reinhold/ Jeroen (2005). De Ringslang in Flevoland. Tijdschrift Ravon 21 7(3) 2005.
- Rijsewijk/ Arnold van (2006): Een Rugstreeppad in de Polder. Uitgave Ravon Friesland, druk Messerschmidt Grafische Diensten, Roosendaal.
- Spikmans, Frank (2008) & Theo de Jong, Fabrice Ottburg, Jan Kranenbarg. Methodieken en richtlijnen voor verspreidingsonderzoek naar Bittervoorn, Kleine modderkruiper en Grote modderkruiper. Stichting Ravon, Nijmegen i.s.m. het CBS.
- Spitzen-van der Sluis, Annemarieke (2009) & Arnold van Rijsewijk. Voortplantings-succes van de Rugstreeppad in een intensief gebruikt agrarisch landschap. Tijdschrift RAVON - 31, augustus 2009/ jg. 10 nr.4.
- Staatsblad 2004/501, publicatie AMvB art. 75 Ff-wet, houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van art. 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen.
- Vogelbescherming 2004. 'Gedragscode zorgvuldig bosbeheer 2004', opgesteld door Vogelbescherming Nederland te Zeist en Het Bosschap te Zeist, goedgekeurd 10 januari 2005 door de Minister van LNV (zie site LNV).

GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN

adult

aanduiding volwassen exemplaar van diersoorten;

A.I.D.

Algemene Inspectiedienst, controle- en opsporingsdienst Ministerie van LNV welke zich bezighoudt met de handhaving van de wet- en regelgeving van LNV.

AMvB art. 75 Ffwet

een Algemene Maatregel van Bestuur, in dit geval met betrekking tot art. 75 van de Flora- en faunawet, waarin de wetgeving nader wordt uitgewerkt (zie ook LNV 2005);

balts, baltsroep, baltsterritorium

specifiek gedrag ten aanzien van paaractiviteiten van (o.m.) vleermuizen; balts-, lok- of werfroep van een vleermuisman om vrouwelijke dieren te lokken; afgebakend gebied waar werfroep ten gehore wordt gebracht;

batdetector

apparaat waarmee op basis van de verschillende frequenties van de ultrasone geluiden die door verschillende vleermuissoorten tijdens het vliegen worden geuit, kan worden vastgesteld welke soort het betreft;

bestendig beheer en onderhoud (Ff-wet)

dit 'belang' uit de Ff-wet duidt op een regelmatige herhalingscyclus in onderhoud en beheer, zoals voor baggerwerkzaamheden maximaal 6 tot 8 jaar, waarbij voor veengebieden eerder 6 jaar dan 8 jaar in acht genomen moet worden;

biotoop

de leefomgeving van één bepaalde planten- of diersoort (RIN 1984); de gehele samenhangende leefomgeving van een planten- of diersoort; het landschaps- of vegetatietype waarin een soort thuishoort; woonplaats van een levensgemeenschap (Emmerik 2006);

detritus

dode organische deeltjes in het water, afkomstig van planten en dieren;

dynamische milieu's (als leefgebied van flora en fauna)

terreinen met een van nature hoge dynamiek zoals door wisselende waterpeilen (rivieren/ beken), los zand (stuifzand, door grotere fauna losgewerkte gronden of sterk aangetast vegetatiedek) en schaarsbegroeid terrein/ terrein met open plekken, maar naast natuurlijke habitats ook agrarisch gebruikte gronden, bouwterreinen, zandlichamen e.d.;

EHS

Ecologische Hoofd Structuur;

fauna

dierlijke organismen waaronder zoogdieren, vissen, vogels, amfibieën, reptielen, insecten en andere ongewervelden;

Ff-wet

Flora- en faunawet welke onder meer de beschermingskaders met juridische verboden, verplichtingen, voorwaarden en toestemmingen biedt voor (het omgaan met) flora en fauna;

flora

plantaardige organismen zoals houtgewassen, kruidachtige gewassen, grassen en waterplanten;

FLORON

coördinatie floristisch onderzoek Nederland;

foerageren

naar voedsel zoeken;

GAN

Gegevensautoriteit Natuur, onafhankelijke overheidsinstantie met de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van natuurgegevens, ingesteld door het Ministerie van LNV;

habitat

typische woonomgeving van een bepaalde soort;

Habitatrichtlijn, HR-soorten

soorten planten of dieren welke zijn opgenomen in de verschillende Bijlagen van de Europese habitatrichtlijn:

Bijlage II: dier- en plantensoorten van communautair belang voor de instandhouding waarvan aanwijzing van speciale beschermingszones vereist is;

Bijlage IV: dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd;

Bijlage V: soorten waarvoor bij de exploitatie (bijv. kikkerbiljetjes) een beheersplan vereist is (wat hier echter niet het geval is);

P: prioritaire soort;

helofyt

meerjarige (zoetwater-)moerasplant die in de waterbodem wortelt en waarvan de overblijvende knoppen zich onder de waterspiegel bevinden (daar ook overwinteren) maar waarvan de bladeren en de bloeiwijze boven water uitsteken;

homerange

bereik; het gebied dat een dier gebruikt om aan zijn normale (dagelijkse) levensverrichtingen te voldoen (Harms 1987);

juveniel

aanduiding jong exemplaar van diersoorten; ;

kilometerhok, kmhok

een hok van 1 x 1 kilometer (zie ruitennet op topografische kaarten 1 : 25.000/ 1 : 50.000);

kolonie

een vaste verblijfsholte van vleermuizen of groepsgewijze nestellocatie van (kolonie-)vogels;

kraamkolonie

een vaste verblijfsholte van vleermuizen waar de jongen worden grootge-bracht;

larve(n)

een tussenstadium in de ontwikkeling van amfibieën en libellen tussen eitjes en 'voortplantingsvorm';

LNV

het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;

maaiveld

al of niet begroeide bovenkant/ oppervlakte van het terrein;

mitigeren/ mitigerende maatregelen

het zodanig aanpassen van een (plan voor een) ingreep of uitvoeringswijze (met eventuele specifieke maatregelen of voorwaarden) dat de negatieve effecten op de natuur ('natuurschade') tot een minimum worden beperkt of worden voorkomen;

natuurschade

de schade welke door werkzaamheden aan ter plaatse voorkomende (individuele van) beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan, wordt toegebracht door bedreiging, verwonding, beschadiging of aantasting van de leefomgeving of specifieke biotoompomstandigheden;

Nb-wet

Natuurbeschermingswet: de geldende wetgeving ten aanzien van rijksbeleid met betrekking tot natuurgebieden zoals (Staats-)Natuurmonumenten, Vogel- en Habitatrichtlijngebieden en Natura 2000-gebieden;

ongewervelde soorten

diersoorten zonder dan wel met een uitwendig skelet, zoals weekdieren, kevers, mieren en insecten;

onthefing (Ff-wet)

een in het kader van de Flora- en faunawet aangegeven toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in genoemde wet wordt geregeld;

organisme

behorende tot de levende natuur (plant, dier etc.);

paarterritorium

een vaste plek van met name dwergvleermuizen voor paaractiviteiten waarbij een mannetje een territorium met bijbehorende paarverblijf (haremruimte) inneemt en met een specifieke sociale werfroep vrouwtjes naar het paarverblijf lokt;

paarverblijf

een vaste holte of spleet (in boom of gebouw) waar met name dwergvleermuizen hun vrouwtjes naartoe lokken om er te paren;

PGO

Particuliere Gegevensverzamelende Organisatie;

pioniersoort

een planten- of diersoort die dynamische milieu's (zie aldaar), als leefomgeving preferereert en ook snel en/of over grotere afstand een nieuw leefgebied kan koloniseren;

RAVON

Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland;

Rode Lijst, RL-soorten

soorten planten of dieren die zijn vermeld op een gepubliceerde lijst van in Nederland bedreigde diersoorten of plantensoorten (zie literatuur);

ruderaal, ruderaal terrein

terreinen welke sterk door menselijk gebruik zijn beïnvloed zoals stedelijke (groen-) gebieden, bouwrijpe terreinen, ophogingen, braakliggende terreinen, agrarische gronden enz.

schuilplaat, schuilplatenonderzoek

een tijdelijk in het onderzoeksgebied neergelegde plaat van een kunstmatig materiaal dat als schuilgelegenheid aantrekkingskracht heeft op amfibieën zodat met regelmatige bezoeken en omkeren van de platen kan worden vastgesteld welke soorten er in het terrein aanwezig zijn;

SOVON

Vereniging SOVON Vogelonderzoek Nederland;

territoriumindicerend gedrag

zang van zangvogels waarmee een territorium wordt afgebakend waarbinnen zal worden gebroed, dan wel, waarbinnen reeds wordt gebroed;

‘ter zake kundige’

een persoon die:

- * op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt ecologie, en/of
- * als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, en/of
- * zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van soortbescherming en is aangesloten bij de daarvoor bestaande organisaties/ PGO's zoals RAVON, VZZ, SOVON, FLORON enz. (bron: Ministerie van LNV);

uurhok

een hok van 5 x 5 kilometer = 25 kilometerhokken (zie ruitennet op topografische kaarten 1 : 25.000/ 1 : 50.000)

vaste verblijfplaatsen (Ff-wet)

DLG 2006: zomer-, winter- of paarverblijfplaatsen, vaste migratie- en vliegroutes en cruciale foerageerplekken van vleermuizen; vaste voortplantingslocaties van amfibieën; vaste verblijfplaatsen van Kleine modderkruiper, e.d.; schuil- en broedplaatsen van vogels welke jaarlijks opnieuw als zodanig worden gebruikt (DR 2009);

vergunning (Nb-wet)

een in het kader van de Natuurbeschermingswet aangegeven toestemming van gedeputeerde staten om in of buiten het beschermde natuurmonument handelingen te verrichten die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, de natuurwetenschappelijke betekenis of voor dieren en planten in het beschermde natuurmonument of die het beschermd natuurmonument ontsieren;

verspreidingsgegevens/ -onderzoek

met steekproefonderzoek vastgestelde gebieden waar een bepaalde soort verwacht kan worden;

Vogelrichtlijn, VR-soorten

vogelsoorten die zijn opgenomen in de Europese Vogelrichtlijn; volgens het Europese recht wijzen de lidstaten beschermingszones aan om voor alle aangewezen soorten een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen om populaties van deze soorten in stand te kunnen houden;

vrijstelling

een in het kader van de Flora- en faunawet geregelde toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in genoemde wet wordt geregeld, voor bepaalde categorieën werkzaamheden en onder voorwaarden (AMvB art. 75 Ffwet; zie ook LNV 2005);

VZZ

Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming;

werfroep(baltsroep, lokroep)

lokroep van mannelijke vleermuis om zich een harem te verwerven en deze vrouwtjes tot paren te verlokken;

wettelijk belang

in de Flora- en faunawet zijn een aantal verschillende wettelijke belangen onderscheiden op basis waarvan het beschermingsregime mede wordt genuanceerd.

zode

de met kruidachtigen en/of met gras begroeide bovenlaag van het maaiveld inclusief wortelzone;

zorgplicht

de in de Ffwet vastgelegde plicht (art. 2 Ffwet) dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren (en dus niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving. Dit is een algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt. Overigens geldt de zorgplicht ook voor planten (LNV 2005);
